

OIKEUSTIEDE

JURISPRUDENTIA

XLVIII

2015

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN VUOSIKIRJA

Toimitusneuvosto

Jaana Norio-Timonen, puheenjohtaja
Tuula Linna
Tapio Määttä
Seppo Villa

Toimittaja

Tapani Lohi

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys
Kasarmikatu 23 A 17
00130 Helsinki
p. 09 6120 300
www.lakimiesyhdistys.fi
toimisto@lakimiesyhdistys.fi

© 2015 kirjoittajat ja Suomalainen Lakimiesyhdistys
ISSN-L 0355-8215
ISSN 0355-8215
ISBN 978-951-855-352-9
Oy Nord Print Ab, Helsinki 2015

Katja Lehtonen

**VAHINGONKORVAUSLAKI
JA RAKENNUSURAKAN
VASTUURELAATIOT**

Sisällys

1	JOHDANTO	215
2	VAHINGONKORVAUSLAIN SOVELTAMISALA JA VASTUUKONKURRENSSI	218
3	VAHINGONKORVAUSLAKIIN PERUSTUVAN TUOTEVASTUUN SOVELTUMINEN	223
3.1	Yleisten tuotevastuuperiaatteiden tausta	223
3.2	Rakennus ”tuotteena” ja tuotteen vahinkoa aiheuttavat ominaisuudet	226
3.3	Aineettomaan suoritukseen liittyvä tuotevastuu	231
4	TUOTEVASTUUPERIAATTEELLA KORVATTAVISTA VAHINGOISTA RAKENNUSURAKASSA	236
4.1	Suorituksen muulle kuin itselleen aiheuttama vahinko.....	236
4.2	Rikotun normin luonteen rooli vahinkojen korvattavuuden arvioinnissa	239
4.3	Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamisesta.....	245
5	VAHINGONKORVAUSVASTUUN SUHDE RAKENNUSURAKAN SOPIMUSVASTUISIIN.....	248
5.1	Sopimuksenulkoisen normin modifioiminen sopimuksella	248
5.2	”Sopimusperusteisen tuotevastuun” vaikutuksesta vastuuasetelmiin.....	253
5.3	Suoritukselle itselleen aiheutuneen vahingon korvaamisesta – KKO 2009:92	256
6	KOKOAVIA NÄKÖKOHTIA	262
	LÄHDELUETTELO	264
	OIKEUSTAPAUKSET.....	266
	TORT LIABILITY BETWEEN PARTIES OF A CONSTRUCTION PROJECT.....	268

Vahingonkorvauslaki ja rakennusurakan vastuurelaatiot

1 JOHDANTO

Suomen velvoiteoikeuden järjestelmä perustuu sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen vastuun jaotteluun. Ensiksi mainittu koskee sitoutumisperusteisia velvoitteita, jälkimmäinen taas soveltuu lähtökohtaisesti silloin, kun osapuolten välillä ei ole sopimusosapuolille ominaista yhteistoimintaa.¹ Taustalla on muidenkin oikeusjärjestelmien laajasti tunnustama ajatus siitä, että yhtäältä vapaaehtoiselle vaihdannalle ja toisaalta tästä riippumattomalle yksityisten oikeuksien mahdolliselle yhteentörmäykselle tarvitaan erilliset säännöt.² Sopimuksenulkoista vahingonkorvausvastuuta onkin luonnehdittu eräänlaiseksi kaikkien ihmisten suojaamiseen tarkoitetuksi ”minimitasoiseksi vastuuuodoksi”, jota sopimuksen osapuolet voivat halutessaan sopimuksen kautta laajentaa siirtymällä sopimusperusteisen vastuun piiriin.³

Sopimusvastuun ja sopimuksenulkoisen vastuun eroa on pohjoismaisessa oikeusajattelussa perinteisesti pidetty varsin jyrkkänä,⁴ vaikkakin viime vuosina niin oikeuskirjallisuudessa kuin oikeuskäytännössä on esiintynyt paljon myös vastuuuotoerottelun välistä rajapintaa käsitteleviä julkaisuja ja ratkaisuja.⁵ Vastuuuotoerottelun lähtökohta on selvä: sopimusvastuu soveltuu sopimustunnusmerkistön täyttäviin oikeussuhteisiin ja sopimuksenulkoisen vastuu soveltuu silloin, kun osapuolten välillä ei

¹ Hemmo 1998 s. 1–2.

² Ks. esim. Zimmermann 1996 s. 10, ja Madsen, TfR 1986 s. 598, joka havainnollisesti viittaa eräänlaiseen ”lupauseriaatteeseen” ja toisaalta ”oikeudenloukkauseriaatteeseen” (ks. myös Hemmo 1998 s. 1, av. 1).

³ Hemmo 1998 s. 2, ja esim. Markesinis 1994 s. 76.

⁴ Ks. esim. Ussing 1962 s. 6, jonka mukaan erottelu on sopimukseen perustuvan ja sopimuksenulkoisen korvausvastuun erottelu on ”tarkka” (”skarp”).

⁵ Ks. mm. Norros 2007, Hemmo 1998, Saarnilehto, DL 2009, Norros, LM 2010, sekä ratkaisut KKO 2008:31, KKO 2009:92 ja KKO 2013:33.

ole sopimusta.⁶ Vastuunottojen ero ei kuitenkaan käytännössä ole aivan näin yksiselitteinen, vaan niiden väliseen rajapintaan liittyy tietynlainen harmaa alue, jolle sijoittuvissa tilanteissa voidaan tunnistaa kummallekin vastuunottoon ominaisia piirteitä. Keskeinen kysymys sovellettavan normiston määräytymisen näkökulmasta on *vastuunottojen konkurrenssi* tai *vastuukonkurrenssi*⁷, eli kysymys siitä, milloin vahingonaiheuttajan kanssa (välittömästi tai välillisesti) sopimusperusteisessa suhteessa oleva vahingonkärsijä voi luopua vetoamasta sopimusvastuuseen ja esittää korvausvaatimuksensa sopimuksenulkoisen vastuun perusteella, jos jälkimmäinen toisi hänelle paremman tuloksen esimerkiksi sopimukseen sisältyvän vastuunrajoitusehdon vuoksi.⁸

Tässä artikkelissa pyritään selvittämään, missä määrin ja millä edellytyksin rakennusurakan osapuoli voi joutua vastuuseen rakentamiseen liittyvien määräysten rikkomisesta rakennusurakan muille osapuolille *vahingonkorvauslain nojalla*. Artikkelissa puhutaan rakennusnormien tai rakentamiseen liittyvien määräysten rikkomisesta varsinaisen ”rakennusvirheen” pitämiseksi asiasta erillään: vahingonkorvauslakiin ei nimittäin voi vedota sopimusrikkomuksen, eli esimerkiksi rakennusvirheen, perusteella.⁹ On kuitenkin keskeistä huomata, että rakentamiseen liittyvien määräysten rikkominen johtaa rakennusurakan osapuolten keskinäisessä suhteessa yleensä *samalla* suoritushäiriöön. Näin ollen erityisesti vastuukonkurrenssiin liittyvät säännöt ovat artikkelin kysymyksenasettelun kannalta keskeisiä. Rakentamiseen liittyvien määräysten rikkomiseksi luetaan tässä kirjoituksessa mikä tahansa esimerkiksi lakiin, asetukseen tai rakentamismääräyskokoelmaan sisältyvän pakottavan määräyksen rikkominen.

Artikkelin kannalta keskeisen aiheen muodostavat *vahingonkorvauslakiin perustuvat yleiset tuotevastuutilanteet*. Vahingonkorvauslakiin perustuva tuotevastuu on yksi tuotevastuun monesta ilmenemismuodosta Suomen oikeudessa. Tuotevastuulla tarkoitetaan vastuuta henkilö- ja esinevahingoista, jotka tuote aiheuttaa henkilöille tai muulle omaisuudelle kuin itselleen. Tuotevastuukysymyksistä on määrätty niin tuotevastuulaissa kuin kuluttajansuojalaissa, minkä lisäksi vahingonkorvausoikeudelliset

⁶ Hemmo 1998 s. 20, Ståhlberg – Karhu 2013 s. 50, ja Saarnilehto 2010 s. 27.

⁷ Terminologia ks. Hakulinen 1965 s. 241 (”vastuuperusteiden konkurrenssi”), Bengtsson 1960 s. 19, ja Hemmo 1998 s. 9.

⁸ Hemmo 1998 s. 8–9 ja av. 25.

⁹ Esimerkiksi rakennusvirhettä käsittelevässä ratkaisussa KKO 2008:31 vahingon aiheuttaneeseen urakoitsijaan vain välillisesti sopimusketjun kautta sopimusperusteisessa yhteydessä olleiden kantajien vahingonkorvauslakiin nojautuva korvausvaatimus hylättiin siksi, että korvausta haettiin sopimusvelvoitteen rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta.

yleiset opit sääntelevät tuotevastuutilanteita näiden lakien ulkopuolella.¹⁰ Tuotevastuukysymyksiä on vaikea sijoittaa velvoiteoikeuden perinteiseen systematiikkaan pelkästään sillä perusteella, mikä suhde vahingonkärsijän ja vastuutahon välillä vallitsee, sillä tuotevastuu voi kohdistua sekä ostajan sopimuskumppaniin, kuten myyjään, että tähän nähden kolmanteen henkilöön, kuten valmistajaan tai maahantuojaan.¹¹ Tuotevastuutyypinen vastuu voi tulla kyseeseen niin sopimuksenulkoisin perustein kuin sopimuksenkin nojalla.¹²

Vahingonkorvauslakiin perustuvassa tuotevastuussa on kysymys siitä, että tietyt tuotteen aiheuttamat vahingot katsotaan sopimuksenulkoisiksi siitä riippumatta, että ne ovat voineet aiheutua alun perin sopimuksella perustetun velvoitteen laiminlyönnistä.¹³ Vahingonkorvauslakiin perustuva tuotevastuu ei toki yleisen velvoiteoikeuden kontekstissa ole mikään itsenäinen vastuumuoto, mutta koska vahingonkorvauslakiin perustuvan yleisen tuotevastuun periaatteet ovat osa vahingonkorvausoikeuden yleisiä oppeja, käytetään näitä ns. ”tuotevastuuperiaatteita” hyödyksi vahingonkorvauslain soveltamisalan tulkitsemisessä tämän artikkelin tarkoittamissa vastuutilanteissa.¹⁴ Vahingonkorvauslain soveltamisalaa tarkastellaan ensisijaisesti vahingonkorvauslain 1 luvun 1 §:n yleisen soveltamisalan näkökulmasta, eli vahingonkorvauslain lukuihin 3 ja 4 perustuviin työnantajan ja työntekijän sekä vastaavasti julkisyhteisön ja virkamiehen korvausvastuusiin liittyvät erityiskysymykset jäävät tässä yhteydessä vaille erityistä huomiota.

Kirjoituksessa ei pääsääntöisesti käsitellä *tuotevastuulain* soveltumista rakennusurakkaan, vaan tarkasteltavana oleva osapuolten välinen korvausvastuu perustuu nimenomaisesti vahingonkorvauslakiin. Tuotevastuulaki ei nimittäin ensinnäkään sovellu rakennukseen tai kiinteään omaisuuteen, eikä toiseksi esinevahinkojen näkökulmasta muuhun kuin yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettuun omaisuuteen. Lain soveltumista sivuavia huomioita esitetään kuitenkin jäljempänä kirjoituksessa erityisesti rakennuksen ja tuotteen määritelmän välisen rajanvedon sekä henkilövahinkojen osalta.

¹⁰ Ks. esim. *Ståhlberg*, DL 1999 s. 165 ja *Määttä* 2007 s. 20. Ruotsin osalta vastaavasti ks. *Hellner – Johansson* 2002 s. 312 ja 321, sekä Ruotsin HD:n ratkaisut NJA 1949 s. 664, NJA 1945 s. 676 ja NJA 1968 s. 285.

¹¹ *Ståhlberg*, DL 1999 s. 165.

¹² *Mononen* 2004 s. 37.

¹³ Ks. esim. KKO 1988:30.

¹⁴ ”Tuotevastuuperiaatteesta” ks. esim. *Rudanko*, LM 1988 s. 380–387 ja tämän käyttämä ilmaisu ”tuotevastuuperuste”.

Uraikan osapuolista artikkelissa tarkastellaan ensisijaisesti rakennusurakan erilaisia sopimusketjutyyppejä asetelmia, joihin kuuluvat esimerkiksi urakoitsija–tilaaja–käyttäjä- ja suunnittelija–tilaaja–urakoitsija-ketjut.¹⁵ Vastuuasetelmia käsitellään ensisijaisesti sellaisissa tilanteissa, joissa vahingonkärsijä on yhden tai useamman sopimussuhteen kautta välillisessä yhteydessä vahingonaiheuttajaan, mutta tarkastelun kohteena ovat myös suorat sopimussuhteet siltä osin kuin niissä ei ole erikseen poikettu tarkasteltavana olevasta vastuusta. Tarkastelun ensisijaisena kohteena ovat siis esimerkiksi tilanteet, joissa urakoitsijan puutteellisesti suorittama rakentaminen aiheuttaa rakennuksen tilaajalta ostaneelle käyttäjälle vahinkoja. Vastaavasti kyseeseen voi tulla tilaajaan sopimussuhteessa olevan suunnittelijan toiminnasta urakoitsijalle aiheutuvat vahingot. Vahingonkärsijänä voi olla tilaajan tai vastuutahon suoran sopimuskumppanin lisäksi myös esimerkiksi sijoittaja tai kohteen muu haltija. Kuluttajasuhteita¹⁶ ei käsitellä, eikä myöskään puhtaasti kolmansien kärsimiä vahingonkorvauslain alaisia vahinkoja, kuten rakennustyömaan läheisyydessä oleskelevan satunnaisen ohikulkijan kärsimiä henkilövahinkoja.

2 VAHINGONKORVAUSLAIN SOVELTAMISALA JA VASTUUKONKURRENSSI

Vahingonkorvauslain 1 luvun 1 §:n mukaan laki ei koske, ellei vahingonkorvauslaissa tai muussa laissa toisin säädetä, *sopimukseen perustuvaa* tai muussa laissa säädettyä korvausvastuuta. Vahingonkorvauslaki siis väistyy muiden korvausjärjestelmien, kuten sopimusvastuun, soveltuessa. Koska rakentamiseen liittyvien määräysten rikkominen muodostaa yleensä samalla myös sopimusperusteisen velvoitteen laiminlyönnin, on vahingonkorvauslain soveltumisen kannalta tämän artikkelin rajauksen piirissä olennaista se, milloin rakentamiseen liittyvien määräysten laiminlyönnistä seuraavan korvausvastuun katsotaan ”perustuvan sopimukseen”.

¹⁵ Tietenkin on syytä huomata, ettei kummassakaan ketjussa ole varsinaisesti kysymys ”sopimusketjusta” sanan perinteisessä merkityksessä, kun sopimuksen kohde ei sellaiseen siirry sopimusportaalta toiselle. Asialla ei kuitenkaan ole merkitystä tämän artikkelin kannalta.

¹⁶ Kuluttajasuhteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä erityisesti tilanteita, joissa kuluttaja voi esimerkiksi kuluttajansuojalain 9 luvun tai maakaaren 2 luvun 26 §:n mukaisin edellytyksin esittää vaatimuksia suoraan rakennusurakan suorittanutta tai siinä toiminutta elinkeinonharjoittajaa kohtaan. Tällainen korvausvastuuhan ei perustu vahingonkorvauslakiin, vaan muuhun lainsäädäntöön.

Vahingonkorvauslain esitöissä viitataan korvausvaatimusten ryhmittelyperusteena siihen, onko tilanteessa kysymys vastuusta ”sopimussuhteissa vai sopimussuhteiden ulkopuolella aiheutetusta vahingosta”. Esitöissä todetaan kuitenkin samassa yhteydessä, että jos teko samanaikaisesti ”loukkaa sopimuksella perustettua velvoitetta” ja muodostaa korvausvastuun yleisen vahingonkorvaussäännöksen nojalla, ei rajanvetoa sopimussuhteessa ja sopimussuhteen ulkopuolella aiheutettujen vahinkojen välillä voida toteuttaa täysin johdonmukaisesti. Sopimussuhteissa tai sopimussuhteiden ulkopuolella aiheutetut vahingot jättävät ryhmittelyperusteena näin ollen avoimeksi sen, tarkoitetaanko vahingonkorvauslain soveltamisalan ulkopuolelle sulkea (1) ne tilanteet, joissa vahingonaiheuttajan ja -kärsijän välillä ylipäätään on sopimussuhde, vai (2) vain sellaiset vahingot, jotka on aiheutettu laiminlyömällä sopimuksella perustettu velvoite.¹⁷ Ensimmäisen tulkinnan mukaan määräävänä tekijänä olisi osapuolten muodollisen suhteen arvioiminen, kun taas jälkimmäinen tulkinta keskittyy vahinkoa aiheuttaneeseen tekoon ja sen muodolliseen arviointiin. Tiukan käsitteellisesti katsottuna sopimuskumppanin sopimuskumppani on kolmas,¹⁸ mikä ensiksi mainitulla tulkinnalla voisi mahdollistaa sopimuksenulkoiset korvausvaatimukset suoritushäiriön perusteella silloin, kun osapuolia yhdistää vain välillinen sopimussuhde. Toisaalta ensimmäinen tulkinta vaikuttaisi sulkevan pois myös sellaiset vaatimukset sopimusosapuolten välillä, jotka eivät perustu sopimusvelvoitteeseen, eli jotka lähtökohtaisesti olisivat sopimuksenulkoisia, pelkästään sen vuoksi, että osapuolet sattuvat olemaan sopimussuhteessa keskenään.¹⁹

Oikeuskirjallisuudessa on kallistuttu siihen suuntaan, että vahingonkärsijän ja -aiheuttajan välisen muodollisen suhteen sijaan vastuumuodon arvioinnissa on syytä keskittyä loukatun *velvoitteen* arvioimiseen.²⁰ Edellä viitatuista tulkintavaihtoehdoista tämä on yhteneväinen lähtökohta jälkimmäisen vaihtoehdon kanssa. Tulkintatavasta seuraa loogisesti, että jos vahinko on aiheutunut sopimuksella perustetun velvoitteen loukkaamisesta, eivät muutkaan tahot kuin vahingonaiheuttajan suora sopimuskumppani voi esittää tähän perustuvia vaatimuksia vahingonkorvauslain nojalla.²¹ Ratkaisevana pidetään korvausvastuun väitettyä *perustetta*, eli sopimusperusteisessa vastuussa sitä, että korvausvastuun perusteena oleva seikka perustuu vahingonaiheuttajan antamaan *oikeustoimeen* eli tahdonilmaisuun.

¹⁷ Ks. HE 187/1973 vp s. 12 ja *Hemmo* 1998 s. 30–31.

¹⁸ Vastaavasti ks. esim. *Norros*, LM 2008 s. 648.

¹⁹ Ks. *Hemmo* 1998 s. 30–31.

²⁰ *Norros* 2015 s. 83.

²¹ Ks. esim. *Ståhlberg*, DL 2010 s. 525, ja KKO 2009:92. Sopimusketjun osalta vastaavasti ks. *Norros* 2007 s. 108–113 ja asiantuntijatoimeksiannoista *Norros* 2007 s. 700–704.

Tämän vuoksi sillä, onko kyseinen tahdonilmaisu annettu juuri vahingonkäräjien hyväksi, ei ole vastuumuodon määräytymisen kannalta merkitystä. Vastuu on sopimukseen perustuvaa, jos korvauksen perusteena oleva normi on perustettu tahdonilmaisulla eli oikeustoimella.²²

Edellä kuvattua sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen vastuun rajanvedon ongelmayhteyttä on toisaalta yleisesti arvioitu myös sen näkökulmasta, *täydentävätkö* vahingonkorvauslain säännökset muita sääntöjä vai *väistykö* se niiden tieltä kokonaan.²³ Puhutaan rinnakkaisperiaatteesta ja väistymisperiaatteesta.²⁴ Saarnilehto on arvioinut periaatteiden soveltuvuutta korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön valossa päätyen siihen, että rinnakkaisperiaate on Suomen velvoiteoikeudessa lähtökohtana.²⁵ Saarnilehto perustelee kantaansa sillä, että useamman kuin yhden korvausjärjestelmän johtaessa korvausvelvollisuuteen, on vahingon aiheuttaja vastaavasti rikkonut velvoitteitaan useammalla kuin yhdellä tavalla, jolloin olisi vastaavasti hyväksyttävää, että kunkin rikkomuksen varalta luotu järjestelmä soveltuu.²⁶ Toisaalta väistymisperiaatetta kannattaneen Kivivuorenkkaan mukaan ei ole ollut poissuljettua, että vahingonkorvauslain säännökset tulisivat sovellettavaksi, jos saman vahingon korvaamiseen voidaan soveltaa rinnakkaisia korvaussäännöstöjä.²⁷

Saarnilehto on arvioinut rinnakkaisperiaatteen olemassaoloa myös osakeyhtiölain 22 luvun 1 §:n mukaisen korvausvastuun näkökulmasta. Saarnilehto pitää ratkaisevana sitä, onko säännöksessä mainittu henkilö aiheuttanut vahingon *tehtävässään* vai muuten. Jos kyse ei ole tehtävässä aiheutetusta vahingosta, muut korvaussäännökset (kuten vahingonkorvauslaki) voisivat soveltua, kun taas tehtävässä aiheutettua vahinkoa tulisi arvioida osakeyhtiölain mukaan.²⁸ Tällainen johtopäätös on sopusoinnussa myös edellä viitatus oikeustoimilähtöisen ajattelutavan kanssa. Vastaavasti yhteisöjen osalta korvausvastuu voi syntyä sekä yhdistyslain että vahingonkorvauslain mukaisesti.²⁹

²² Norros 2012 s. 53–54, Norros 2015 s. 83 ja Kaisto 2015 s. 23–24.

²³ Saarnilehto, DL 2009 s. 353 ss., ja Hemmo 1998 s. 328 s.

²⁴ Periaatteista ks. esim. Ståhlberg – Karhu 2013 s. 61–62 ja Kivivuori, DL 1975.

²⁵ Ks. Saarnilehto, DL 2009 s. 356 ja 358, sekä väistymis- ja rinnakkaisperiaatetta vaihtelevasti noudattavat ratkaisut KKO 1978 II 149 (rinnakkaisperiaate), KKO 1982 II 103 (väistymisperiaate), KKO 1985 II 51 (väistymisperiaate).

²⁶ Saarnilehto, DL 2009 s. 358.

²⁷ Kivivuori, DL 1975 s. 272–273. Tietysti on selvää, että varsinainen korvaus voidaan määrätä vain kerran, vaikka kumpikin korvausnormisto sinänsä soveltuisi (ks. esim. Hemmo 1998 s. 329). Rikastumiskieltoon palautettava periaate on voimassa myös muissa oikeusjärjestyksissä, tästä ks. esim. Gonard 1958 s. 68.

²⁸ Saarnilehto 2007 s. 47–48.

²⁹ Ks. esim. Halila – Tarasti 2011 s. 581 ja ratkaisu KKO 2005:141, jossa korvausvastuuta

Silloin kun sopimusta rikkonut teko siis poikkeuksellisesti rikkoo samalla muutakin kuin sopimusperusteista normia, voi vastuu vahingon aiheuttaneesta teosta lähtökohtaisesti tulla kysymykseen myös sopimuksenulkoisen normiston nojalla.³⁰ Tällaisen vastuukonkurrenssin välttämätön edellytys on kuitenkin se, ettei rikottua velvoitetta ole mitenkään modifioitu sopimuksella tai että tällainen sopiminen ei ole mahdollista nimenomaisten pakottavien normien tai sovittelusäännöksen vuoksi.³¹ Olennaista vastuukonkurrenssissa on tämän mukaisesti, ettei vastuu perustu suoritushäiriöön sinänsä, vaan siihen, että suoritushäiriön muodostanut teko on samalla (myös) sopimuksenulkoisen rikkomus. Tällaisessa tilanteessa vahingonkorvauslakiin perustuva korvaus ei ole ristiriidassa lain soveltamisalan kanssa, kun korvausvastuu ei ole ”sopimukseen perustuvaa”. Näin ollen vahingonkorvauslain mukaisen korvausvastuun tarkastelemiselle sinänsä ei ole estettä, kun artikkelin rajauksessa tarkastellaan *rakentamiseen liittyvien normien rikkomiseen* eikä sopimusrikkomuksiin perustuvaa vastuuta.

Sopimuksenulkoisen ja sopimusperusteisen vastuusuhteen rinnakkaisuutta voidaan toisaalta lähestyä myös sopimusosapuolten välisen vastuun ensisijaisuuden näkökulmasta. Hemmo mainitsee esimerkkinä tällaisesta vastuusuhteiden mahdollisesta ensisijaisuudesta urakoitsijan virheellisen suorituksen yhteydessä ilmi käyvän puutteellisuuden valvojan tai suunnittelijan suorituksessa. Jos tilaaja ei ole sopimussuhteessa valvojan tai suunnittelijaan, herää kysymys, voidaanko tilaajan ja suunnittelijan tai valvojan välinen korvausvastuu perustaa vahingonkorvauslakiin. Hemmon mukaan olennaista mainitunlaisen vastuurelaation arvioimisessa on kiinnittää huomiota sopimusosapuolten välisen vastuusuhteen ensisijaisuuteen, joka Hemmon mukaan saattaa usein estää sopimuksenulkoisen korvausvastuun soveltumisen mainitussa suhteessa. Tämä voi Hemmon mukaan johtua ensinnäkin syy-yhteyden mahdollisesta riittämättömyydestä, jos vahingon aiheutuminen kuitenkin ensisijaisesti on ollut sopimuskumppanin vastuulla. Toiseksi voidaan Hemmon mukaan argumentoida, ettei valvontatehtävissä toimineen huolellisuusvelvollisuuksilla ole ollut tarkoitus suojata rakennuttajan (taloudellisia) etuuksia, jolloin vahingonkorvauksen edellytyksenä oleva normin suojatarkoitus ei

ei tosin syntynyt.

³⁰ Ks. esim. *Hakulinen* 1965 s. 241–242, ja *Norros*, LM 2008 s. 649. Hakulinen käyttää esimerkkinä vuokralaisen saamaa ruumiinvammaa huoneiston puutteellisen kunnan johdosta, jolloin vuokranantaja tuottamuksellaan on velvollinen korvaamaan vuokralaiselle aiheutuneen vahingon sekä vuokrasopimuksen perusteella että sopimuksenulkoisesti vamma aiheuttamisen vuoksi.

³¹ *Hemmo* 1998 s. 341.

välttämättä täytyy.³² Normin suojatarkoitukseen liittyvään argumentointiin palataan jäljempänä.

Sopimusperusteisten vastuusuhteiden ensisijaisuus on tietenkin syytä huomata myös tämän artikkelin käsittelemissä vastuusuhteissa, joihin esimerkiksi edellä kuvattu tilaaja–urakoitsija–valvoja/suunnittelija-ketju epäilemättä kuuluu. Kysymys ei kuitenkaan tyhjenny sopimussuhteiden ensisijaisuuteen. Kuten edellä todettiin, ei asetelman sopimussuhteiden voi pelkällä olemassaolollaan katsoa muodostavan estettä vahingonkorvauslain mukaiselle korvausvastuulle, sillä vastuuta käsitellään nimenomaan sellaisissa asetelmissä, joissa vastuukonkurrenssin edellytykset täyttyvät eli korvauksen perusteena on itsenäinen sopimuksenulkoisen normi. Oikeustoimilähtöisen lähestymistavan³³ mukaan ilmaistuna osapuolten välistä korvausvastuuta ei tällaisessa tilanteessa ole perustettu velallisen antamaan *oikeustoimeen*, vaan sopimuksenulkoiseen normiin.

Norroksen tavoin voidaan toki huomauttaa, että käytännössä sellaiset tilanteet ovat harvassa, joissa vastuukonkurrenssin edellytykset aidosti täyttyvät ja tarjoavat vahingonkäräjälle mahdollisuuden valita, kumman vastuumuodon perusteella vaatia korvausta.³⁴ Tämä johtuu osittain siitä, että vastuukonkurrenssin edellytyksiin kuuluu myös, ettei rikottua normia ole millään tehokkaalla tavalla modifioitu osapuolten välisessä suhteessa.³⁵ Näihin modifiointimahdollisuuksiin palataan artikkelin lopussa, kun on ensin selvitetty, missä määrin vahingonkorvauslakiin perustuvan vastuun voi ylipäätään katsoa syntyvän rakennusurakan osapuolten välille. Jo tässä yhteydessä on kuitenkin syytä huomata, että ainakin *suorassa* sopimussuhteessa voitaneen sopimusvapauden vuoksi poiketa myös tässä tarkasteltavana olevasta vastuusta, jolloin vastuukonkurrenssin edellytykset eivät siis täytyisi. Toisaalta voidaan huomauttaa, ettei artikkelin pääpaino ole pelkästään vastuukonkurrenssin edellytyksissä, vaan *vahingonkorvauslain soveltumisessa* valittuihin vastuurelaatioihin. Välillisten sopimuskumppanien, kuten tilaajan ja aliurakoitsijan välisessä suhteessa ei voida pitää selvänä, että sopimusvastuu ylipäätään soveltuisi korvausvastuun arviointiin. Jos sopimusvastuu ei alun alkaenkaan tulisi kysymykseen kahden osapuolen välisen korvausvastuun arviointiin, ei kyse tarkalleen ottaen ole vastuumuotojen *konkurrenssista*, vaan pelkästään vahingonkorvauslain soveltumisesta. Vastuukonkurrenssin estävät seikat ovat Norroksenkin

³² Hemmo 1998 s. 342–343. Kansainvälisestä oikeuskirjallisuudesta vastaava aihepiiriä on käsitellyt Stapleton, Law Quarterly Review 1995 s. 301 ja 311–317.

³³ Ks. Norros 2015 s. 83 ja laajasti Kaisto 2015.

³⁴ Laajasti ks. Norros 2015 s. 84–86.

³⁵ Hemmo 1998 s. 341 ja Norros, LM 2010 s. 438–439.

mukaan välillisessä sopimussuhteessa joka tapauksessa heikommat kuin suorassa sopimuksessa, joten kysymykseen kiinnitetään huomiota myös vastuukonkurrenssin näkökulmasta.³⁶

Tarkastelussa ei edellä mainituista syistä siis voida sivuuttaa sitä, että rakennusurakan vastuutilanteissa kulloinkin kyseessä olevan sopimukseenulkoisen normin rikkominen yleensä *samalla* muodostaa myös sopimusperusteisen velvoitteen loukkauksen. Seuraava kysymys koskeekin sitä rajanvetoa, mikä teosta tai laiminlyönnistä seurannut vahinko on aiheutunut juuri sopimuksella perustetun velvoitteen loukkaamisesta, ja mikä puolestaan on sellaista vahinkoa, joka perustuu tästä riippumattomaan sopimukseenulkoiseen normiin. Vahingonkorvauslain mukainen korvausvastuu koskee nimittäin vain sopimukseenulkoisen normin rikkomisesta aiheutuvia vahinkoja.³⁷ Esimerkiksi tuotevastuutyypistien tilanteiden keskeisimpiä ominaispiirteitä on vahingon aiheutuminen juuri tuotteen eikä esimerkiksi pelkästään teon tai laiminlyönnin vuoksi.³⁸ Tuotevastuutilanteissa *muulle kuin tuotteelleen itselleen* aiheutuvia vahinkoja onkin perinteisesti pidetty sopimukseenulkoisina, ja tuotteen itsensä rikkoutumista taas sopimusperusteisena vahinkona.³⁹ Koska tuotevastuulaki ei sovellu tämän artikkelin rajauksen piirissä olevien tilanteiden tarkasteluun, otetaan lähtökohdaksi vahingonkorvauslakiin perustuva tuotevastuu ja sen (suora tai analoginen) soveltaminen rakennusurakan vastuutilanteisiin. Käytännössä kyse on siis vahingonkorvauslain soveltamisalan suhteesta rakennusurakan vastuurelaatioihin.

3 VAHINGONKORVAUSLAKIIN PERUSTUVAN TUOTEVASTUUN SOVELTUMINEN RAKENNUSURAKKAAN

3.1 Yleisten tuotevastuuperiaatteiden tausta

Vahingonkorvauslakiin perustuva tuotevastuu juontaa juurensa viimeistään 1960-luvulle, joskin tuotevastuulain säätämisen jälkeen sen käytännön merkitys on vähentynyt.⁴⁰ Tuotevastuun kehitys ennen 1960-lukua liit-

³⁶ *Norros* 2015 s. 96 viitteeseen.

³⁷ *Rudanko*, LM 1988 s. 374.

³⁸ *Ståhlberg*, DL 1999 s. 166.

³⁹ Ks. esim. *Norros*, LM 2010 s. 440 ja *Ståhlberg*, DL 1999 s. 165.

⁴⁰ Toisaalta esim. ratkaisut KKO 1924 t. 243 ja KKO 1936 II 351 kuvastavat Wilhelms-sonin ja Rudangon (2004 s. 12) mukaan jo huomattavasti aikaisempaa oikeuskäytäntöä

tyi läheisesti irtaimen kauppaan ja kaupan kohteen vahinkoa tuottaviin ominaisuuksiin, mutta sittemmin on katsottu vakiintuneeksi kannaksi, että tuotevastuuta on pidettävä irtaimen kauppaan nähden erillisenä korvauskysymyksenä. Wilhelmssonin ja Rudangon mukaan on pitkään ollut selvää, että sekä tuotteen myyjällä että sen valmistajalla on vastuu tuotteen aiheuttamista vahingoista.⁴¹ Ennen tuotevastuulain voimaantuloa kehittyneet vahingonkorvauslakiin perustuvat tuotevastuusäännöt ovat tämän artikkelin näkökulmasta olennaisia ennen kaikkea siksi, että ne ovat tuotevastuulain rinnalla edelleen voimassa olevaa oikeutta – tuotevastuulakiin ei kuulu tämän artikkelin rajaukseen.⁴²

Tuotevastuun perusteella korvattavien vahinkojen piirin kannalta keskeistä on se, ettei tuotevastuu ulotu tuotteen itselleen aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen.⁴³ Tämä johtuu siitä, että mainitut vahingot on perinteisesti katsottu sopimusperusteisiksi.⁴⁴ Asiaa on pohdittu tuotevastuun periaatteiden kehittymisen aikana esimerkiksi tuotevastuukomitean mietinnössä. Korvauskäsittelyjen yksinkertaistamisen nimissä komitea ehdotti alun perin myös tuotteen itselleen aiheuttamien vahinkojen korvaamista tuotevastuusääntöjen mukaisesti, vaikka se tiedostikin ehdotuksensa oikeussystemaattisen poikkeavuuden.⁴⁵ Tuotevastuulakia koskevassa hallituksen esityksessä komitean ehdotuksesta kuitenkin poikettiin, ja mainitut vahingot rajattiin lain soveltamisalan ulkopuolelle.⁴⁶ Norros on osaltaan avannut vahinkolajien erittelyn taustalla olevaa logiikkaa huomauttamalla, että vahinkolajien yhdistäminen olisi käytännössä merkinnyt eräänlaisen ”yleisen ja sopimuksista riippumattoman kestävyystakuun” toteuttamista, kun myydyin tuotteen aiheuttaessa itselleen vahinkoa on oikeastaan kyse vain esineen kulumisesta tai hajoamisesta. Tällaisen kestävyystakuun muodostaminen ei ole tuotevastuuperiaatteiden tarkoitus, vaan tavoitteena

aihepiiristä irtaimen kauppaan liittyvien oppien näkökulmasta.

⁴¹ *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 12–13. Kirjoittajat mainitsevat esimerkkeinä ratkaisut KKO 1967 II 1 ja KKO 1969 II 40. Vastaavasti Ruotsin oikeuden osalta ks. esim. *Bengtsson – Ullman* 2001 s. 59.

⁴² *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 32–33. Ruotsin vastaavan oikeustilan osalta ks. *Hellner – Johansson* 2002 s. 312 ja 321, ja *Bengtsson – Ullman* 2001 s. 59, joiden mukaan on selvää, että vahingonkorvauslain säännökset soveltuvat tuotevastuusääntöjen ohella.

⁴³ Ks. esim. *Mononen* 2004 s. 1–2.

⁴⁴ Ks. esim. *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 88–89 ja *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 167–168. Vastaavasti myös Ruotsissa *Norros*, LM 2010 s. 440 av. 24 ja erityisesti *Dufwa* 1975 s. 61–64.

⁴⁵ *Norros*, LM 2010 s. 440, ja Komiteamietintö 1978:19, Tuotevastuukomitean mietintö, Helsinki, 1978 s. 18.

⁴⁶ HE 119/1989 vp s. 20.

on tuotetta käyttävien henkilöiden terveyden ja omaisuuden suojaaminen.⁴⁷

Keskeinen ongelma tuotevastuun soveltamisessa tämän artikkelin rajauksen näkökulmasta on se, että rakennusurakan osapuolet ovat keskenään varsin tiiviisti suorassa tai epäsuorassa sopimusperusteisessa yhteydessä, mikä ensi katsannossa sulkee pois vahingonkorvauslain soveltuvuuden. Olennaista on kuitenkin huomata, että tietyn tyyppistä sopimuksenulkoista vastuuta on vakiintuneesti oikeuskirjallisuudessa pidetty mahdollisena suorassa sopimussuhteessakin (ja siten epäilemättä myös välillisissä sopimussuhteissa), edellyttäen, että rikottu normi on aidosti sopimuksesta riippumaton.⁴⁸ Näin ollen jos sopimusta rikkoneella teolla rikotaan samalla muitakin kuin sopimuksella perustettuja normeja, voi vastuu vahingon aiheuttaneesta teosta lähtökohtaisesti tulla kysymykseen myös sopimuksenulkoisen normiston nojalla.⁴⁹ Olennaista tässä niin sanotussa vastuukonkurrenssissa on se, ettei vastuu perustu suoritushäiriöön sinänsä, vaan siihen, että suoritushäiriön muodostanut teko on samalla (myös) sopimuksenulkoisen rikkomus. Tällaisessa tilanteessa vahingonkorvauslakiin perustuva korvaus ei ole ristiriidassa lain soveltamisalan kanssa, kun korvausvastuu ei ole ”sopimukseen perustuvaa”.⁵⁰ Koska tässä artikkelissa tarkastellaan vahingonkorvauslakiin perustuvaa tuotevastuuta nimenomaisesti *rakentamiseen liittyvän sopimuksenulkoisen normin rikkomisen* eikä pelkän suoritushäiriön perusteella, eivät sopimussuhteet ainakaan pelkällä olemassaolollaan muodosta estettä vahingonkorvauslakiin perustuvalla tuotevastuulle.

Mainitunlaisia tilanteita on ollut käsiteltävänä myös korkeimmassa oikeudessa. Ratkaisussa KKO 1988:30 oli kysymys tilanteesta, jossa A:n B:ltä ostamat kaupantekohetkellä oireetonta tautia kantavat hiehot olivat tartuttaneet A:n muun karjan, mikä oli johtanut siihen, että karjaa oli jouduttu tämän tartunnan vuoksi teurastamaan. Korvausvastuuta ei tuottamuksen puuttumisen vuoksi syntynyt, mutta vastuuta arvioitiin ilmeisesti sopimuksenulkoisten vastuusääntöjen mukaan.⁵¹ Rakennusurakan näkökulmasta voidaan taas mainita esimerkiksi ratkaisu KKO 1984 II 225. Siinä korvas henkilövahingoista, joita oli aiheutunut aineen haihtumisesta huoneilmaan, määrättiin ilmeisesti vahingonkorvauslain nojalla, kun suoraa sopimussuhdetta asianosaisten välillä ei ollut ja vaatimus esitettiin ensisijaisesti vahingonkorvauslain nojalla. Tapauksessa

⁴⁷ *Norros*, LM 2010 s. 440.

⁴⁸ Ks. esim. *Norros*, LM 2010 s. 438–439.

⁴⁹ Ks. esim. *Hakulinen* 1965 s. 241–242, ja *Norros*, LM 2008 s. 649.

⁵⁰ *Hemmo* 1998 s. 341.

⁵¹ Ks. *Norros*, LM 2010 s. 439.

rakentamistyön yhteydessä oli käytetty aineita, jotka myöhemmin haihtuivat huoneilmaan aiheuttaen terveyshaittoja rakennuksen asukkaille.

Keskeiseksi kysymykseksi tämän artikkelin näkökulmasta nousee edellä kuvatun perusteella ensinnäkin se, ovatko vahingonkorvauslakiin perustuvat tuotevastuun periaatteet ylipäätään voimassa rakennusurakan osapuolten välisissä suorissa tai epäsuorissa sopimussuhteissa.⁵² Tämän selvittämiseksi tutkitaan ensin tuotevastuuperiaatteiden eli vahingonkorvauslain yleistä ulottuvuutta rakennusurakkaan: arvioitavaksi tulee ensinnäkin se, voidaanko ja missä määrin rakennus tai sen osa ylipäätään voidaan lukea tämän periaatteen tarkoittamaksi ”tuotteeksi”.⁵³ Toiseksi keskeistä on selvittää, mikä turvallisuuspuutteen rooli on tuotevastuussa – vaikka tuotevahingossa onkin pääsääntöisesti kyse turvallisuudeltaan puutteellisten tuotteiden aiheuttamista vahingoista, ei turvallisuutta ainakaan kaikilta osin ole pidetty tuotevastuuperiaatteiden soveltuvuuden välttämättömänä edellytyksenä.⁵⁴ Tämän jälkeen kiinnitetään tarkemmin huomiota myös siihen, mikä rakennusurakan kontekstissa luetaan tuotteen ”muulle kuin itselleen” aiheuttamaksi vahingoksi, ja toisaalta siihen, mikä on osapuolten keskinäisten sopimussuhteiden vaikutus tähän rajanvetoon.

3.2 Rakennus ”tuotteena” ja tuotteen vahinkoa aiheuttavat ominaisuudet

Tuotevastuun tunnusmerkkeinä voidaan yleisesti ottaen pitää sitä, että aiheutunut vahinko johtuu *tuotteesta* eikä varsinaisesti mistään yksittäisestä teosta tai laiminlyönnistä.⁵⁵ Vahingonkorvauslakiin perustuvan

⁵² Tuotevastuun ja ns. ”tuotevastuuperusteen” soveltumisesta vastaavan työnjohtajan vastuuseen ks. myös *Rudanko*, LM 1988 s. 380–387. Rudanko pitää tosin tässä yhteydessä tuotevastuuta ”leimallisesti” kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisenä vastuuna (s. 387), mikä seikka kuitenkin pohjautunee ainakin osittain siihen, että artikkeli on osa tuotevastuulain säättämistä edeltävää keskustelua ja liittyy siten tuotevastuulain kontekstiin. Tuotevastuulakiin koskee esinevahinkojen osalta vain yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettua omaisuutta.

⁵³ ”Tuotteeseen” käsitteenä on tietenkin syytä olla takertumatta liiaksi, sillä kyse on lähinnä sen arvioimisesta, soveltuvatko tuotevastuuseen liittyvät periaatteet analogialtaan myös rakennusurakkaan.

⁵⁴ Ks. esim. *Ståhlberg*, DL 1999 s. 166, jonka mukaan ainoa varsinainen tuotevastuun erottelukriteeri on se, että kyse on ”vastuusta vahingoista, joiden aiheutumisessa keskeisessä asemassa on tuote eikä teko, toiminta tai laiminlyönti”. Tuotevastuu voi *Ståhlbergin* mukaan syntyä sellaisissakin tilanteissa, joissa tuotteessa ei ole turvallisuuspuutetta lainkaan, vaan esimerkiksi muunlainen virhe (tai lääkkeiden osalta ei välttämättä edes virhettä).

⁵⁵ *Ståhlberg*, DL 1999 s. 166.

yleisen tuotevastuun näkökulmasta ”tuotteen” käsite on tietenkin vähemmän merkityksellinen kuin tuotevastuulain mukaisessa arvioinnissa, sillä vahingonkorvauslain soveltamisalaa ei – toisin kuin tuotevastuulain – ole rajattu nimenomaisesti tuotteen käsitteeseen. Vahingonkorvauslain mukaan määräytyvässä korvausvastuussa on nimittäin kyse lähinnä siitä, minkälainen vahinko *perustuu tai ei perustu sopimukseen*. Koska tuotteen käsite ja erityisesti se, että ”tuotteelle” aiheutuneiden vahinkojen korvaaminen ei kuulu tuotevastuulain soveltamisalaan, kuitenkin liittyvät läheisesti juuri tähän rajanvetoon,⁵⁶ tarkastellaan rakennusurakkaa tässä yhteydessä lyhyesti myös ”tuotteeseen” liittyvän keskustelun näkökulmasta.

Monosen mukaan ”tuotteelle” ei lähtökohtaisesti ole kovinkaan tarkkoja kriteerejä, vaan henkilöille tai muulle omaisuudelle aiheutuva tuotevahinko voi olla seurauksena ”irtaimesta ja kiinteästä omaisuudesta tai palveluksesta tai sitten jonkinlaisesta erilaisten tuotteiden muodostamasta kombinaatiosta”.⁵⁷ Monosen tarkastelun kohteena on kuitenkin ensisijaisesti irtain omaisuus ja siitä aiheutuvat tuotevahingot;⁵⁸ rajanveto kiinteään omaisuuteen tai rakennukseen ei Monosen tarkastelemissa vastuuasetytelmissä ole muodostanut merkitykseltään keskeistä kysymystä. Asiaan on siis syytä kiinnittää tarkemmin huomiota.

Vaikka ”tuote” tuotevastuun kohteena, ja usein tuotteen myyjä ja ostaja vastuuasetytelman osapuolina sinänsä viittaisivatkin irtaimen kaupan liittyviin sääntöihin, ei tuotevastuun yleisiä periaatteita ole, kuten edellä todettiin, kuitenkaan syytä kiinnittää juuri irtaimen kauppaa koskeviin periaatteisiin.⁵⁹ Rakennusurakan kannalta tämä on olennaista, kun urakassa ei tämän tutkimuksen tarkoittaman rajauksen piirissä välttämättä kovinkaan laaja-alaisesti toteudu juuri ”myyjän ja ostajan” välinen asetus. Esimerkiksi suunnittelijan ja urakoitsijan välisissä tilanteissa kyse on enemmänkin eri osapuolten suoritusten yhteensovittamisesta ilman, että varsinainen tuote missään vaiheessa vaihtaa näiden osapuolten kesken omistajaa. Tuotevastuuta koskevien säännösten tavoite on kuitenkin tuotetta käyttävien henkilöiden terveyden ja omaisuuden suojaaminen.⁶⁰ Merkitystä ei niinkään ole sillä, miten tuote viime kädessä on siirtynyt haltijalle, vaan

⁵⁶ Ks. edellä viitatus Norros, LM 2010 s. 440 ja Komiteamietintö 1978:19, Tuotevastuukomitean mietintö, Helsinki, 1978 s. 18.

⁵⁷ *Mononen* 2004 s. 102.

⁵⁸ *Mononen* 2004 s. 102, jonka mukaan Monosen ”huomion kohteena on ensisijaisesti irtaimen kauppa ja irtaimesta omaisuudesta aiheutuneet tuotevahingot”.

⁵⁹ *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 12. Kirjoittajat mainitsevat esimerkkeinä ratkaisut KKO 1967 II 1 ja KKO 1969 II 40.

⁶⁰ *Norros*, LM 2010 s. 440, ja Komiteamietintö 1978:19, Tuotevastuukomitean mietintö, Helsinki, 1978 s. 18.

enemmänkin sillä, onko vahinkoa aiheuttanut tuote ylipäättään tuotevastuuta koskevien sääntöjen ja periaatteiden piirissä.

Monosen mukaan tuotteen ominaisuuksilla onkin ensisijaisesti merkitystä silloin, kun arvioidaan tuotevahingon korvaamiseen soveltuvaa normistoa.⁶¹ tuotevahinkoja voi näet aiheutua niin sopimusperusteisina kuin sopimuksenulkoisinakin vahinkoina. Olennaisena rajanvetona sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen tuotevastuun välillä voidaan Monosen mukaan pitää sitä, että sopimusperusteista vastuuta arvioidaan tuotteen *virheellisyyden* eli sopimuksenmukaisen suoritusarvioinnin perusteella, kun taas sopimuksenulkoisessa tuotevastuussa on kyse (myös) tuotteen muunlaisesta vahinkoja aiheuttavasta ominaisuudesta. Se, että tuote on sopimuksen perusteella virheellinen, ei tarkoita sitä, että se olisi tuotevastuun periaatteiden tarkoittamalla tavalla puutteellinen. Vastaavasti tuotteen vahinkoja aiheuttavan ominaisuuden olemassaolo ei aina tarkoita sitä, että tuote olisi myös sopimuksen mukaan virheellinen.⁶² *Rakennusvirhe* tai *suunnitteluvirhe* ei siis tästäkään näkökulmasta sovellu tämän analyysin kohteeksi, vaan kirjoituksessa käsitellään rakentamista koskevien määräysten rikkomisesta aiheutuvia vahinkoja.

Rakennusurakassa sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen tuotevastuun rajanvedon ongelmallisuuteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota, sillä voitaneen joka tapauksessa pitää epätodennäköisenä, että sopijapuolet (ainakaan tarkoituksellisesti) olisivat sopineet määräyksiin nähden tasoltaan kovinkaan merkittäväällä tavalla puutteellisesta rakentamisesta.⁶³ MRL 149 §:n mukaan ”rakennustyö on suoritettava siten, että se täyttää tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten sekä hyvän rakennustavan vaatimukset”. Tämä jo yksinään rajoittaa rakentamisen laadulle annettua liikkumavaraa. Määräysten noudattamisen kannalta epäolennaiset tai muuten merkitykseltään vähäiset sopimukseen perustuvat virheellisyydet eivät tietenkään ole automaattisesti myös MRL:n vastaisia rakennussuorituksia. Tilanne muuttuu, jos rakentaminen on suoritettu esimerkiksi hyvän rakennustavan vastaisesti. Esimerkiksi sovitusta poikkeavan, mutta sinänsä hyvän rakennustavan mukaisen rakennusmateriaalin tai väärän värisen seinämaalin käyttäminen ei johtane suoraan norminvastaiseen työntulokseen sopimuksenulkoisesta näkökulmasta. Sen sijaan jos väärän värinen seinämaali esimerkiksi sisältäisi hengitysilmaan haihtuvia myrkyllisiä

⁶¹ *Mononen* 2004 s. 102.

⁶² *Mononen* 2004 s. 217, ruotsalaisen oikeuskirjallisuuden osalta ks. myös *Dufwa* 1975 s. 8.

⁶³ Tähän liittyen ks. esim. KKO 1982 II 35, jossa B oli vastuussa A:lle siitä, että rakennus oli ”kaikilta osin” rakennettu hyvän rakennustavan mukaisesti, vaikka ei ollutkaan selvitetty, että A ja B olisivat sopineet rakennusten laatuun liittyvän vastuun tarkemmasta sisällöstä.

aineita, voisi asiaa olla perusteltua tarkastella useamman kuin yhden eri normiston valossa.⁶⁴ Tällöin voisi yhtä lailla olla kyse sopimuksenulkoisen normin vastaisesta rakentamisesta, vaikka samanaikaisesti suoritukset rikkoo myös sopimuksella perustettua normia. Vastuukonkurrenssin edellytysten täytymisen ja vahingonkorvauslain soveltumisen näkökulmasta on kuitenkin tärkeää, että vastuu voidaan nimenomaisesti perustaa muuhun kuin sopimusrikkomukseen.

Varsinaisen ”tuotekäsittelyn” tarjoaman analogian lisäksi on tuotevastuuperiaatteiden näkökulmasta toisaalta olennaista kiinnittää huomiota myös rakennuksen vahinkoja aiheuttavien ominaisuuksien luonteeseen. Tuotevastuussahan on yleensä kysymys turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen käytöstä tai hallussapidosta aiheutuvasta vahingosta, mutta turvallisuuspuutetta ei ole pidetty tuotevastuun aivan välttämättömänä edellytyksenä.⁶⁵ Oikeuskäytännössä rakentamiseen liittyvissä tuotevastuutyypisissä ratkaisuissa terveydelle ja turvallisuudelle ominaisilla seikoilla on kuitenkin ollut keskeinen merkitys, vaikka nimenomaan rakentamiseen liittyviä ratkaisuja ei paljon olekaan. Ratkaisut ovat perustuneet ennen tuotevastuulain määräämistä kehittyneisiin periaatteisiin, ja ne ovat edelleen voimassa olevaa oikeutta.⁶⁶

Pohjoismaisesta oikeuskäytännöstä voidaan mainita esimerkiksi ratkaisu NJA 2007 s. 758, jossa Ruotsin HD on torjunut sopimuksenulkoisen vastuun mahdollisuuden aliurakkaan liittyvässä riidassa, mutta todennut samalla, että vastuu olisi sopimuksenulkoisin perustein saattanut tulla kysymykseen, jos vahingon olisi voitu katsoa aiheutuneen olennaisesta turvallisuuteen liittyvästä puutteesta, josta olisi voinut aiheutua merkittäviä henkilö- tai esinevahinkoja. Jutussa tilaaja vaati korvausta aliurakoitsijalta tämän aiheuttamista esinevahingoista, jotka olivat pääasiassa aiheutuneet muulle omaisuudelle kuin itse urakatyön kohteelle, eli vahingoista valtaosa olisi sinänsä voinut olla tuotevastuuperiaatteiden piirissä.⁶⁷

Edellä mainitut korkeimman oikeuden ratkaisut ja vastaavasti edellä sivuttu Ruotsin HD:n ratkaisu NJA 2007 s. 758 viittaisivat siihen, ettei mikä tahansa

⁶⁴ Esimerkin osalta ks. vastaavasti *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 74.

⁶⁵ Ks. esim. *Ståhlberg*, DL 1999 s. 166.

⁶⁶ Ks. Ratkaisut KKO 1984 II 225 ja KKO 21.12.1994, ja niihin liittyen esim. *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 74 ja 18, sekä *Liuksiala* 2004 s. 256.

⁶⁷ Ratkaisua on kommentoinut *Norros*, LM 2008 s. 650. Vastaavasti esimerkiksi ratkaisussa NJA 1986 s. 712 samantyyppinen sopimuksenulkoisen vastuun sopimusketjun alemman suoritusportaan ja loppukäyttäjän välillä tuli kyseeseen. Ratkaisuun palataan tarkemmin jäljempänä.

rakennusurakan aiheuttama esinevahinko välttämättä olisi sopimuksenulkoisen tuotevastuun piirissä, vaan vahingon tulisi aiheutua rakennukseen tavalla tai toisella liittyvästä (enemmän tai vähemmän olennaisesta) turvallisuuspuutteesta. Tämä johtunee osaltaan normin suojatarkoituksen vaatimuksesta vahingonkorvauksen edellytyksenä, mihin palataan jäljempänä. Mielenkiintoista on lisäksi se, voidaanko henkilö- ja esinevahinkojen korvauskynnys tuotevastuun näkökulmasta siinä tapauksessa samastaa, vai onko tuote automaattisesti turvallisuudeltaan puutteellisempi, jos siitä voi aiheutua tai on aiheutunut myös henkilö- eikä vain esinevahinkoja. Edellä mainitut korkeimman oikeuden ratkaisutahan koskivat juuri rakentamisesta tavalla tai toisella aiheutuneita henkilövahinkoja,⁶⁸ kun taas Ruotsin HD viittasi esinevahinkojen korvauskynnyksen osalta ”olennaisiin” turvallisuuspuutteisiin.⁶⁹ Jos esimerkiksi urakoitsija rakentaa portaaisiin puutteelliset kaiteet, ja tästä aiheutuu portaissa kulkevalle henkilölle vahinkoja, onko tilanne samastettavissa sen kanssa, että pääasiassa irtaimen omaisuuden säilyttämiseen tarkoitettun tilan ilmanvaihto on sillä tavalla puutteellisesti rakennettu, että irtaimisto homehtuu käyttökelvottomaksi? Jälkimmäisessä tilanteessahan *henkilöt* eivät altistu puutteellisuukselle yhtä paljon kuin ensimmäisessä, jolloin henkilövahinkojen riski on selkeästi pienempi ja toisaalta potentiaalinen vahinkokin merkitykseltään vähäisempi, kun kyse on ensisijaisesti omaisuuden kohdistuvasta vahinkoriskistä.

Edellä käsiteltyjen tilanteiden erottelu on tietysti olennainen myös tuotevastuulain soveltumisen kannalta, kun tuotteiden aiheuttamat henkilövahingot sinänsä ovat (myös) tuotevastuulain soveltamisen piirissä. Rakennuksen rakentamiseen osallistunut urakoitsija ei kuitenkaan välttämättä tällaisessa tapauksessa joutuisi tuotevastuulain tarkoittamaan *valmistajan* vastuuseen henkilövahingon kärsijää kohtaan, sillä tuotevastuulaki ei sovellu rakennukseen tai kiinteään omaisuuteen. Vastuu syntyisi siksi enintään *osatuotteen liikkeellelaskijana*, ja silloinkin vain jos tuotevahingon aiheuttanut turvallisuuspuute oli rakentamiseen käytetyissä tarvikkeissa, rakennusaineissa tai rakennukseen liitetyissä komponenteissa, ja jos tuotevastuulain edellytykset muuten täyttyvät. Lisäksi urakoitsijoiden tuotevastuulain mukaisiin vastuisiin voi liittyä epäselvyyksiä senkin johdosta, katsotaanko suoritus tuotteen valmistukseksi vai esimerkiksi palveluksen suorittamiseksi. Jälkimmäiseen tilanteeseenhan tuotevastuulaki ei myöskään sovellu.⁷⁰

⁶⁸ Ks. edellä viitatus ratkaisut KKO 1983 II 33, KKO 1984 II 225 ja KKO 21.12.1994.

⁶⁹ Ratkaisun perustelujen mukaan ”en rörkoppling kan inte anses utgöra en väsentlig säkerhetsanordning och inte heller typiskt sett innebära risk för omfattande person- eller sakskada”.

⁷⁰ Tästä kattavasti ks. *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 71–74 ja *Liuksiala* 2004 s. 253–254.

Toisaalta voidaan pohtia sitä, onko sopimuksenulkoista tuotevastuuta lopulta kuitenkaan syytä tulkita eri tavalla esinevahinkojen kuin henkilövahinkojen osalta. Kysymys ei välttämättä ole merkityksellinen ainakaan sen suhteen, voiko rakennusurakassa ylipäättään aiheutua tuotevahinkoja. Olennaista lienee pikemminkin sen kynnyksen määrittäminen, jonka ylittävät puutteellisuudet voivat aiheuttaa vahingonkorvauslakiin perustuvan vastuun. Mainittu kynnyks tuntuu ainakin osittain kulminoituvan rikatun normin suojatarkoituksen olemassaoloon. Tähän palataan tarkemmin luvussa 4.2 erilaisten rakentamiseen liittyvien määräysten näkökulmasta.

3.3 Aineettomaan suoritukseen liittyvä tuotevastuu

Rakennusnormien rikkomiseen liittyvä vahingonkorvausvastuu ei edellä esitetysti riipu niinkään siitä, voidaanko rakennus sinänsä määritellä ”tuotteeksi”, vaan kyse on pikemminkin siitä, mitkä vahingot milloinkin voidaan luokitella – muiden muassa yleisiä tuotevastuuperiaatteita soveltaen – sopimuksenulkoisiksi. En siksi lähtökohtaisesti näe erityisiä esteitä sopimuksenulkoisen tuotevastuun periaatteiden soveltumiselle myös rakennusurakan vahinkotilanteisiin: viime kädessä kyse on kuitenkin vain vahingonkorvauslain soveltamisalasta. Rakennusurakan vastuuaselmien näkökulmasta on kuitenkin olennaista kiinnittää huomiota siihen, etteivät kaikkien tässä artikkelissa käsiteltävien rakennusurakan osapuolten tehtävät välttämättä liity puhtaasti fyysisiin esineisiin. Esimerkiksi suunnittelijoiden ja valvojien tehtävien voidaan katsoa koostuvan pikemminkin aineettomista velvollisuuksista. Tuotevastuuperiaatteiden soveltuvuutta aineettomiin suorituksiin tarkastellaan siksi tarkemmin seuraavassa. Tarkastelussa viitataan yksinkertaisuuden vuoksi aineettomaan ”suoritukseen”, mutta edelleen on syytä pitää mielessä, että sopimuksenulkoisen tuotevastuun ei tässä yhteydessä perustu aineettoman *suorituksen* ominaisuuksiin sinänsä, vaan sopimuksenulkoisten normien rikkomiseen suorituksen yhteydessä.⁷¹

Esimerkiksi MRL 120 a §:n mukaan rakentamisen suunnittelussa on oltava suunnittelun kokonaisuudesta ja laadusta vastaava pääsuunnittelija, jonka on rakennushankkeen ajan huolehdittava, että rakennussuunnitelma ja erityissuunnitelmat muodostavat rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä hyvän rakennustavan vaatimukset täyttävän kokonaisuuden. Tuotevastuun näkökulmasta mielenkiintoinen kysymys on se, voiko tällaistenkin määräysten vastainen toiminta aiheuttaa esimerkiksi suunnit-

⁷¹ Vastaavasta rajanvedosta vastaavan työnjohtajan osalta yksityis- ja julkisoikeuden välillä ks. *Rudanko*, LM 1988 s. 364–366.

telijälle tai valvojalle tuotevastuutilanteita, vaikka varsinainen ”tuote” siinä tapauksessa onkin aineeton eikä fyysinen. Huomionarvoistahan on se, että kaikki edellä viitatus rakentamiseen tavalla tai toisella liittyvät korkeimman oikeuden tuotevastuuratkaisut ovat koskeneet *fyysisissä* tuotteissa olevia turvallisuuspuutteita.

Monosen mukaan myös palveluksia voidaan pitää tuotevastuun tarkoittamalla tavalla tuotteina, ja vastaavasti näistä palveluista aiheutuvia vahinkoja tuotevahinkoina siltä osin kuin niistä on aiheutunut henkilö- ja esinevahinkoja. Monosen mukaan linjanveto tuotteen itselleen ja muulle kuin itselleen aiheuttamien vahinkojen välillä on aineettomien tuotteiden osalta yksinkertaisempi fyysisiin tuotteisiin nähden, kun käytännössä kaikki palvelusta aiheutuvat esinevahingot voidaan katsoa tuotevahingoiksi. Tuote itsehän on aineeton, eikä se siksi voi aiheuttaa itselleen esinevahinkoja. Mononen vaikuttaa kuitenkin pitävän palveluksista aiheutuvia tuotevahinkoja pikemminkin sopimusperusteisen kuin sopimuksenulkoisen tuotevastuun piiriin kuuluvana kysymyksenä siksi, että korvausvastuu palvelusopimuksissa perustuu sopimusrikkomukseen eli siihen, että palveluksen suorittajan suoritus on ollut virheellinen.⁷² Suuri osa aineettomiin suorituksiin liittyvistä korkeimman oikeuden ratkaisuista toki koskee sopimukseen perustuvaa vastuuta ja kolmannen oikeutta saada sopimusperusteista korvausta aineettoman palvelun virheellisyyden aiheuttamien vahinkojen perusteella,⁷³ mutta esimerkkejä on myös aineettomien suoritusten sopimuksenulkoisesta vastuusta.⁷⁴

Onkin syytä huomata, että myös aineettomiin suorituksiin voi liittyä oikeusjärjestyksessä toimijalle asetettuja velvollisuuksia, mikä voi ainakin ensi katsannossa muodostaa myös sopimuksenulkoisen vastuun perusteen.⁷⁵ Tällaisessa tilanteessa myöskään aineettomaan suoritukseen liittyvä tuotevastuu ei tuntuisi poissuljetulta mahdollisuudelta. Tähän mahdollisuuteen on viitattu myös oikeuskirjallisuudessa: esimerkiksi vastaava työnjohtaja, jonka laissa määrätyt tehtävät ovat tässä artikkelissa tarkoitettulla tavalla aineettomia, voi joutua kolmatta kohtaan korvausvastuulliseksi sopimuk-

⁷² Mononen 2004 s. 84.

⁷³ Ks. esim. erilaisiin lojaliteettivelvollisuuksiin kiinteistönvälityksessä perustuvat ratkaisut KKO 1998:57 ja KKO 2009:81, tilitoimistoa koskenut tapaus KKO 2001:128, ja välittömän sopimussuhteen ylittävää vastuuta asiantuntijapalvelussa koskenut ratkaisu KKO 1992:165.

⁷⁴ Ks. esim. ratkaisuisia KKO 2008:62 urakoitsijan vastuu perustui sopimukseen ja rakennusvalvontaviranomaisen (aineettomaan tehtävään perustuva) vastuu sopimuksenulkoiseen normistoon, tosin vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n mukaisen julkisyhteisön korvausvastuun perusteella. Vastaavasti ks. *Norros*, DL 2007 s. 719, jonka mukaan asiantuntijan vastuuta sivullista kohtaan voidaan tietyissä tilanteissa arvioida myös sopimuksenulkoisen vastuunormiston nojalla.

⁷⁵ Esim. *Mononen* 2004 s. 82.

senulkoisten vastuusääntöjen mukaisesti.⁷⁶ Vastaavan työnjohtajan on MRL 122 §:n mukaan vastattava rakennustyön kokonaisuudesta ja laadusta sekä huolehdittava, että rakennustyö tehdään myönnetyn luvan, rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä hyvän rakennustavan mukaisesti. Esimerkiksi asunnon ostajaa tai rakennuskohteen tulevaa käyttäjää voidaan tässä mielessä pitää kolmantena tahona vastaavaan työnjohtajaan nähden.⁷⁷ Vastaava työnjohtaja vastaa vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n nojalla tuottamuksella aiheuttamistaan viranomaismääräysten kanssa ristiriidassa olevista rakennusvirheistä johtuvista vahingoista kolmannelle,⁷⁸ minkä vuoksi sopimuksenulkoisen vastuu voisi syntyä esimerkiksi norminvastaisen rakentamisen sallimalla.⁷⁹ Vastuu syntyy tällaisessa tilanteessa kuitenkin vain siinä määrin kuin suoritus on ristiriidassa *sopimuksenulkoisten normien* kanssa, sillä vain sellainen vahinko perustuu muuhun kuin sopimuksella perustetun velvoitteen rikkomiseen.⁸⁰

Monosen edellä kuvattua linjanvetoa noudattaen voitaisiin siis päätyä siihen, että edellä kuvatut vastaavan työnjohtajan tuottamuksellaan aiheuttamat vahingot periaatteessa aina olisivat sopimuksenulkoisia tuotevahinkoja, jos kerran aineettoman suorituksen aiheuttamat henkilö- ja esinevahingot aina ovat käsitteellisesti katsoen (sopimusperusteisia tai sopimuksenulkoisia) tuotevahinkoja.⁸¹ Se, että *kaikki* norminvastaisesta aineettomasta suorituksesta aiheutuvat vahingot voitaisiin suoraan katsoa korvattaviksi sopimuksenulkoisina tuotevahinkoina, voisi kuitenkin aiheuttaa kestävämpiä vastuutilanteita esimerkiksi suhteessa suunnittelijoiden sopimussitoumuksiin, enkä pidä näin suoraviivaista päätelmää sen vuoksi perusteltuna. Kuten edellä todettiin fyysisten rakennustuotteiden osalta, lienee kuitenkin myös aineettomiin tuotteisiin liittyvä tuotevastuukynnys voimakkaasti sidoksissa juuri kyseisessä tilanteessa rikotun normin suoja-

⁷⁶ Ks. esim. *Liuksiala* 2004 s. 180–181 ja *Rudanko*, LM 1988 s. 370.

⁷⁷ Asunnon ostajaan kohdistuvaa vastaavan työnjohtajan vastuuta on käsitelty esimerkiksi ratkaisussa KKO 1988:70, joskaan vastuuta ei siinä syntynyt työnjohtajan tuottamuksen puuttumisen vuoksi.

⁷⁸ Vastuu voi tietysti riippua myös siitä, toimiiko hän tehtävää suorittaessaan työnantajansa palveluksessa vai itsenäisesti. Työntekijähän ei lähtökohtaisesti ole vastuussa työnantajan sopimuskumppanille työsuhteen mukaista työtä tehdessään aiheuttamastaan vahingosta. Ks. esim. *Saarnilehto*, DL 2009 s. 356 ss. sekä ratkaisut KKO 1992:165, KKO 1992:166 ja KKO 1998:27.

⁷⁹ Ks. esim. *Liuksiala* 2004 s. 180–181 ja *Rudanko*, LM 1988 s. 370.

⁸⁰ *Rudanko*, LM 1988 s. 373–374. *Rudanko* kiinnittää varsinaisen korvausvastuun syntymisen edellytyksenä huomiota myös esimerkiksi siihen, mikä vastaavan työnjohtajan tosiasiallinen asema on projektissa ollut, etenkin tilanteessa, jossa asema on ollut pelkästään muodollinen. Ks. myös *Rudangon* viittaamat ratkaisut s. 375, esimerkiksi KKO 1964 II 120.

⁸¹ *Mononen* 2004 s. 84.

tarkoitukseen. Suunnitelmaan liittyvässä sopimuksenulkoisessa tuotevastuussa rakennusurakan osapuolten välillä on lisäksi otettava huomioon, että osapuolet toimivat (sinänsä lakiin perustuvissa) tehtävissään osana sopimukseen perustuvaa kokonaisuasetelmaa, mikä myös osaltaan vaikuttaa sopimuksenulkoisten ja sopimusperusteisten vahinkojen väliseen rajanvetoon. Sekä riktun normin suojatarkoituksen että sopimusten sisällön vaikutukseen tässä tarkoitettuihin vastuuasetelmiin palataan tarkemmin jäljempänä.

Sivumennen voidaan huomauttaa, että esimerkiksi rakentamista koskeva suunnitelma voidaan toki asiakirjana sinänsä hahmottaa myös fyysiseksi esineeksi, vaikka asiakirjan laatiminen, jollaisena tässä tarkoitettu rakennussuunnittelu mielletään, itsessään onkin aineeton suoritus.⁸² Tuotevastuun näkökulmasta onkin olennaista huomata, että suunnitelma myös fyysisenä asiakirjana voinee ainakin välillisesti katsottuna aiheuttaa henkilö- ja esinevahinkoja siltä osin, kuin nämä vahingot aiheutuvat suunnitelman käyttämisestä. Tähän liittykin mielenkiintoinen (joskin tämän artikkelin rajauksen ulkopuolelle sijoittuva) kysymys korvausvastuusta tilanteessa, jossa suunnitelma aiheuttaa henkilövahinkoja esimerkiksi rakenteiden sortumisen vuoksi rakennustyön aikana.⁸³ Olisiko tuotevastuulain soveltamiselle tällaisessa tilanteessa varsinaisesti estettä, kun suunnitelma asiakirjana kuitenkin periaatteessa on irtain esine eli ”tuote”? Kysymykseen ei tämän artikkelin rajauksen piirissä ole mahdollisuutta ottaa kovinkaan syvällisesti kantaa, mutta selvää lienee ainakin se, ettei suunnitteluasiakirjaan liittyvä tuotevastuu ole tuotevastuulain soveltamisalan ydinkysymyksiä. Suunnitelmasta seuraava korvausvastuu edellyttäisi lisäksi joka tapauksessa syy-yhteyden osoittamista, mikä voisi muodostua korvausvastuun kannalta ongelmalliseksi, sillä syy-yhteydet henkilövahingon ja suunnitelmaan sisältyvän puutteellisuuden välillä lienee varsin kaukainen tai vähintäänkin välillinen. Keskeiseksi tuotevastuulain näkökulmasta muodostunee viime kädessä se, että vahingon tosiaan voitaisiin näyttää aiheutuneen juuri rakentamiseen liittyvästä suunnitelmasta irtaimena asiakirjana eikä esimerkiksi puutteellisesti suoritetusta rakennustyöstä tai suunnittelu-työstä aineettomana suorituksena.

Lopuksi on syytä vielä tarkastella aineettomaan suoritukseen liittyvää tuotevastuuta korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön valossa. Esimerkkinä voidaan mainita ratkaisu KKO 1992:44, jonka otsikon mukaan asianaja-

⁸² Ks. esim. *Hemmo* 2003 s. 290, ml. av. 27.

⁸³ Käytännönläheisempi esimerkki voisi olla se, että rakennuksen portaikon yläpään on jätetty liian vähän tilaa, jolloin henkilöt lyövät päänsä terävään kulmaan käyttäessään portaikkoa.

jan katsottiin tuottamuksellaan aiheuttaneen perilliselle vahinkoa, kun hän oli sittemmin pätemättömäksi julistetun testamentin perusteella sen lainvoimaisuutta selvittämättä avustanut pesään kuuluneen omaisuuden myynnissä. Varoja ei ollut saatu takaisin testamentinsaajalta sen jälkeen kun testamentti oli testamentin ulkopuolelle jääneen perillisen kanteesta kumottu, mistä aiheutui perilliselle vahinkoa. Korvausvastuun katsottiin ratkaisussa muodostuvan vahingonkorvauslain nojalla eli sopimuksenulkoisin perustein.⁸⁴

Aineettomaan suoritukseen liittyvä sopimuksenulkoisen vahingonkorvausvastuu ei siis ole millään tavalla ennenkuulumatonta oikeuskäytännön valossa. Käsitteellisellä tasolla voidaan tietenkin keskustella siitä, kuuluvatko näin aiheutetut sopimuksenulkoiset vahingot varsinaisesti juuri vahingonkorvauslakiin perustuvan *tuotevastuun* piiriin vai eivät – ratkaisussa KKO 1992:44 korvauksen kohteena ollut vahinkohan ei ollut henkilö- tai esinevahinko, joihin tuotevastuuperiaatteiden leimallisesti on katsottu soveltuvan. Tämän artikkelin kysymyksenasettelun kannalta on olennaista kuitenkin se, että vahingonkorvauslaki ylipäättään soveltuu mainitun korvausvastuun arvioimiseen. Koska artikkelin kannalta keskeistä on juuri vahingonkorvauslain soveltuminen sinänsä, tarkastelua ei tältä osin ole tarpeen syventää. Edelleen on kuitenkin syytä pitää mielessä, että tällöinkin vastuun edellytyksenä on, että vastuu perustuu nimenomaan sopimuksenulkoisen normin vastaiseen toimintaan, eikä vain virheellisesti suoritettuun asiantuntijapalveluun konsultti- tai muun toimeksiantoa koskevan sopimuksen perusteella. Suoritushäiriöön perustuva vastuu tulee asiantuntijapalvelunkin osalta niin suoraa kuin välillistäkin sopimuskumppania kohtaan arvioitavaksi sopimukseen perustuvien vastuusääntöjen mukaan.⁸⁵ Näin ollen vahingonkorvauslain soveltumisen kannalta keskeiseksi kysymykseksi jää nimenomaan sen sopimuksenulkoisen normin tunnistaminen ja arvioiminen, jota vahinkoa aiheuttava teko on rikkonut. Tähän palataan jäljempänä.

⁸⁴ Ks. asiantuntijan vastuusta sivullista kohtaan VahL:n nojalla esim. *Norros*, DL 2007 s. 701.

⁸⁵ Ks. Esim. *Norros* 2015 s. 90. Oikeuskäytännöstä ratkaisut KKO 1980 II 70, 1992:3, 1992:165 ja 1999:19.

4 TUOTEVASTUUPERIAATTEELLA KORVATTAVISTA VAHINGOISTA RAKENNUSURAKASSA

4.1 Suorituksen muulle kuin itselleen aiheuttama vahinko

Edellä esitetyn perusteella voidaan päätyä siihen, ettei vaikuttaisi olevan esteitä sille, että norminvastaisesta rakentamisesta sinänsä voisi aiheutua myös vahingonkorvauslain mukaan korvattavia sopimuksenulkoisia vahinkoja, jos korvausvastuun edellytykset muutoin täyttyvät. Jos ja siltä osin kun korvausvastuu käytännössä tulee kysymykseen, muodostuu ”tuotevastuuperiaatteen” tarjoamaa analogiaa soveltamalla keskeiseksi seikaksi edelleen se, mikä missäkin rakennusurakkaan liittyvässä tuotevastuutilanteessa on ”tuotteen” itselleen aiheuttamaa vahinkoa ja mikä tuotteen aiheuttamista vahingoista puolestaan kohdistuu muuhun omaisuuteen. Tuotteen itselleen ja muulle omaisuudelle aiheuttaman vahingon välinen rajanveto on tuotevastuuperiaatetta arvioitaessa tarpeen ottaa huomioon juuri sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen vahingon rajanvedon vuoksi. Tuotevastuutilanteissa on nimittäin katsottu, että sikäli kuin vahinko ilmenee tuotteessa, se kuuluu lähtökohtaisesti sopimusvastuun piiriin esimerkiksi tuotetta koskevan valmistus- tai luovutussopimuksen perusteella.⁸⁶ Tällainen rajanveto sopimuksenulkoisten ja sopimusperusteisten vahinkojen välillä onkin keskeisempi ongelma artikkelin kysymyksenasettelun kannalta kuin se, voidaanko mahdolliset sopimuksenulkoiset vahingot luokitella juuri ”tuotevahingoiksi”. Käsitteistön osalta käytetään jatkossa rajanvetoa ”suorituksen” ja muun omaisuuden välillä sen korostamiseksi, että suorituksessa on kyse sopimusperusteisesta vahingosta, joka ei siis kuulu sopimuksenulkoisen korvauksen piiriin.

Rakennusurakassa suorituksen ja muun omaisuuden välinen rajanveto ei välttämättä ole aivan yksiselitteinen, ja se riippuneen toisaalta myös vahingon aiheuttaneen ja vahingonkärsijän keskinäisestä suhteesta. Esimerkiksi urakoitsijan ja rakennuksen käyttäjän (joka on ostanut rakennuksen urakoitsijan sopimuskumppanilta eli tilaajalta) välisessä suhteessa rakennukselle aiheutuneet vahingot eivät lähtökohtaisesti kuulune tuotevastuun piiriin, koska ne koskevat sopimusten välityksellä käyttäjälle siirtynyttä omaisuutta. Rakennuksessa sijaitseva irtaimisto ja sellainen kiinteä kalusto, joka on hankittu muun järjestelyn kuin urakoitsija–tilaaja–käyttäjä–ketjun kautta, sen sijaan voisi olla ”muuta omaisuutta”.⁸⁷

⁸⁶ Ks. esim. *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 91 ja *Pulkkinen* 1985 s. 97 ss.

⁸⁷ Vastaavasti ks. esim. edellä käsitelty ratkaisu KKO 1988:30, jossa tautia kantavien hiehojen tartuttama ostajan muu karja oli kauppaan kuulumatonta ”muuta omaisuutta”.

Toisaalta, jos esimerkiksi urakoitsija kärsii henkilö- tai esinevahinkoja aliurakoitsijan kautta hankitun rakennustuotteen vuoksi, voidaan pohtia sitä, mikä yhteys tällä erikseen hankitulla tuotteella on muuhun rakennustyöhön. Tällaisesta vastuusetelmasta voi olla kysymys, jos esimerkiksi aliurakoitsijan hankkima ja urakoitsijan rakennustyössä käyttämä rakennusmateriaali on MRL 152 §:n vastainen ja aiheuttaa virheellisyydellään urakoitsijalle muuhun kuin suoritukseen itseensä kohdistuvia henkilö- tai esinevahinkoja. MRL 152 §:n mukaan rakennustuotteen, joka on tarkoitettu käytettäväksi pysyvänä osana rakennuskohteessa, tulee olla turvallinen ja terveellinen sekä ominaisuuksiltaan sellainen, että rakennuskohde asianmukaisesti suunniteltuna ja rakennettuna täyttää laissa säädetyt olennaiset tekniset vaatimukset tavanomaisella kunnossapidolla taloudellisesti perustellun käyttöiän ajan. Jos siis esimerkiksi alihankintana hankitut vesi- ja viemäriputkien kiinnitykset aiheuttavat puutteellisten ominaisuuksiensa vuoksi rakennustyön loppuvaiheessa vesivahinkoja muulle rakennustyölle, joka sittemmin joudutaan purkamaan tai korjaamaan, voidaan pohtia, onko tässä kysymys sopimuksenulkoisesta tuotevahingosta.

Kysymys on hankala. Yhtäältä arvioinnin tukena voidaan käyttää tuotevastuulain soveltamisalan rajaukseen sisältyvää tausta-ajatusta sopimusperusteisten vahinkojen ja (sopimuksenulkoisten) tuotevahinkojen erottelussa. Tähän liittyvä analogia on käyttökelpoista ainakin siksi, että tuotevastuulaki vastannee lain säätämishetkellä voimassa olleita vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita, jotka ovat edelleen voimassa olevaa oikeutta. Tuotevastuulaki ei tuotevastuulain 2 §:n mukaan koske osatuotteesta tuotteelle aiheutunutta vahinkoa, jos osatuote oli liitetty tuotteeseen ennen tuotteen liikkeelle laskemista. Lain esitöiden mukaan tämä rajoitus koskee lähinnä tuotteen vaihdettavia varaosia.⁸⁸ Siltä osin kuin osatuotteen ja tuotevastuulain käsitteistön taustalla voidaan katsoa olevan vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita, voitaisiin tietyntasoisella tuotevastuulain analogialla pitää rakennusurakan ”osatuotteena” esimerkiksi rakennustyössä käytettävää rakennusmateriaalia (eli edellä kuvatun esimerkin kontekstissa vesi- ja viemäriputkien kiinnityksiä), jolloin myöskään tämän ”osatuotteen” muulle rakennustyölle aiheuttamat vahingot eivät tulisi korvattavaksi tuotevastuuperiaatteiden nojalla, vaan sopimuksen perusteella tuotevastuulain taustalla olevan ajatuksen mukaisesti.

Oikeuskirjallisuudessa on toisaalta esitetty mielenkiintoinen huomio tuotevastuulain käsitteellisestä rajauksesta, jolla voi osaltaan olla vaikutusta

Korvausvastuuta ei kuitenkaan syntynyt myyjän tuottamuksen puuttumisen vuoksi.

⁸⁸ HE 119/1989 vp s. 43.

siihen, miten kysymystä voisi arvioida rakennusurakan näkökulmasta. Rakennustyön yhteydessä käytettävä materiaali on irtainta omaisuutta, eli tuote, joka siten tuotevastuulain käsitteistön mukaisesti sinänsä voisi aiheuttaa myös tuotevastuulain mukaisia tuotevahinkoja. Tuotevastuulain mukainen tuotekäsite kattaa kuitenkin vain irtaimen omaisuuden eikä esimerkiksi rakennusta. Koska *rakennus* ei näin ollen ole tuote, ei myöskään rakennusmateriaalin rakennukselle aiheuttama vahinko käsitteellisesti katsoen ole osatuotteen *tuotteelle* aiheuttamaa vahinkoa. Puhtaasti käsitteiden valossa olisi siis konstruoitavissa tulkinta, jonka mukaan rakennustyössä käytettävän rakennusmateriaalin aiheuttaessa vahinkoa rakennukselle voitaisiin vahinkojen korvaamiseen soveltaa tuotevastuulakia.⁸⁹ Tietenkin on otettava huomioon, ettei esimerkiksi rakennusmateriaalin toimittajan ja urakoitsijan väliseen suhteeseen voida esinevahinkojen osalta ylipäätään soveltaa tuotevastuulakia, koska kyse ei ole yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettuun tuotteesta tuotevastuulain 1 §:n tarkoittamalla tavalla. Henkilövahinkojen osalta kysymys on kuitenkin relevantimpi. Tuotevastuulain soveltamiskysymykset eivät kuitenkaan kuulu tämän artikkelin rajaukseen eikä aiheeseen siksi syvennytä tarkemmin.

Toisaalta herää kysymys edellä kuvatun asetelman käytännön merkityksestä. Henkilövahingon voitaneen jo edellä kuvattujen korkeimman oikeuden ratkaisujen valossa lähtökohtaisesti nähdä sopimuksenulkoina vahinkoina, jotka voidaan korvata vahingonkorvauslain nojalla silloin, kun korvausvastuun edellytykset muuten täyttyvät. Edellä esitetyn perusteella katsoisin vastaavasti, että esimerkiksi rakennuksessa sijaitsevalle irtaimistolle norminvastaisesta rakentamisesta aiheutuvat vahingot voitaisiin lähtökohtaisesti (eli mahdollisen suoran sopimusvastuun sallimissa rajoissa) katsoa tuotevastuun piirissä korvattaviksi vahingoiksi. Myös erillisen rakennustuotteen muulle rakennustyölle aiheuttama vahinko voitaneen tietyin edellytyksin katsoa sopimuksenulkoiseksi vahingoksi. Vastuun keskeinen syntyedellytys on kuitenkin se, että rikotun normin suojatarkoituksen voidaan katsoa ulottuvan juuri aiheutuneen vahingon välttämiseen. Normin suojatarkoituksen arvioimiseen syvennytään tarkemmin seuraavassa luvussa.

Sivuhuomiona voidaan tietenkin pohtia vielä sitäkin, olisiko rakennusurakassa aiheutuvissa vahingoissa viime kädessä silti kyse enemmänkin varallisuusvahingosta, kun rakenteiden uusiminen käytännössä kuitenkin johtaisi urakoitsijalle tavalla tai toisella lähinnä *lisäkustannuksiin*. En pitäisi tällaista linjanvetoa suoraan perusteltuna, sillä voidaanhan esi-

⁸⁹ *Wilhelmsson – Rudanko* 2004 s. 92–93.

nevahingonkin katsoa johtavan aina välillisesti lisäkustannuksiin, jos rikkoutuneen esineen tilalle joudutaan ostamaan uusi tai se korjataan. Ensisijaisestihan kyse on kuitenkin siitä, että urakoitsijan omaisuus – tai sikäli kuin omistusoikeus on siirtynyt tilaajalle, niin ainakin urakoitsijan *vastuulla* oleva omaisuus – on rikkoutunut vahingonaiheuttajan toimesta. Vahingonkorvauslain mukainen korvausvastuu kattanee myös nämä vahingot, sillä ne liittyvät välittömästi esinevahinkoon vahingonkorvauslain 5:1:n tarkoittamalla tavalla.⁹⁰

Lopuksi on otettava huomioon, että jaottelu suorituksen itselleen aiheuttamiin vahinkoihin ja suorituksen henkilöille ja muulle omaisuudelle aiheuttamiin vahinkoihin pohjautuu kuitenkin viime kädessä edellä kuvatusti *vahingonkorvauslain soveltamisalaan*, joka siis ei koske ”sopimukseen perustuvaa” korvausvastuuta. Vahingonkorvauslain soveltuvuus riippuu siis olennaisesti myös sopimusvastuun tapauskohtaisesta soveltuvuudesta. Tästä syystä joudutaan ennen pitkälle meneviä johtopäätöksiä joka tapauksessa kiinnittämään huomiota myös siihen, miten näihin sinänsä sopimuksenulkoisiin tuotevastuutilanteisiin voitaisiin vaikuttaa osapuolten sopimussuhteisiin sisältyvillä sitoumuksilla ja rajoituksilla. Tähän palataan tarkemmin jäljempänä.

Lisäksi on tietysti otettava huomioon, että esimerkiksi vahinkotapahtuman ja aiheutuneiden vahinkojen välisissä syy-yhteysvaatimuksissa ei tuotevastuutilanteissa ole mitään tavanomaisesta vahingonkorvausvastuusta poikkeavaa kriteeriä. Siksi sopimuksenulkoisen tuotevastuuperiaatteen nojalla voidaan joka tapauksessa korvata ainoastaan sellaiset vahingot, joiden syy-yhteys korvausvastuun synnyttävään seikkaan ei ole liian etäinen.⁹¹ Syy-yhteyden arvioinnissa voidaan antaa merkitystä sille, olisiko teko tai laiminlyönti (tässä rakennusnormien rikkominen) *välttämätön* osa sitä tosiseikasta, joka on ollut *riittävä* aikaansaamaan tarkasteltavana olevan vahingon.⁹² Siihen ei kuitenkaan syvennytä tässä artikkelissa.

4.2 Rikotun normin luonteen rooli vahinkojen korvattavuuden arvioinnissa

Edellä esitetyn perusteella vaikuttaisi siis siltä, että yleinen sopimuksenulkoisen vastuu soveltuu lähtökohtaisesti myös niihin rakennusurakan

⁹⁰ Vastaavasti ks. esim. *Pulkkinen* 1985 s. 97.

⁹¹ *Ståhlberg*, DL 1999 s. 166.

⁹² Tästä ns. NESS-kausaliiteetista ks. *Hemmo* 2005a s. 114.

vahinkotilanteisiin, jotka ovat aiheutuneet sopimuksenukkoisten normien vastaisista suorituksista. Mikä tahansa sopimuksenukkoisen normin rikkominen ei kuitenkaan muodosta korvausvastuuta rakennusurakan osapuolille jo yksin siksi, että kaikilla sopimuksenukkoisilla normeilla ei välttämättä ole juuri aiheutuneiden vahinkojen ehkäisemiseen kohdistuvaa suojatarkoitusta.⁹³ Seuraavaksi heräävä kysymys onkin se, mitkä sopimuksenukkoiset normit sitten ovat vahingonkorvauslain soveltamisen mahdollistavia rakennusurakan vastuurelaatioissa, eli millä eri velvollisuuksilla on mihinkin vahinkolajiin kohdistuva suojatarkoitus.⁹⁴

Tuottamusvastuun yhteydessä suojatarkoituksen arvioiminen edellyttää sen selvittämistä, onko loukatulla normilla pyritty juuri sellaisen vahingon välttämiseen, joka loukkaamisesta on aiheutunut. Jos normiin liittyy useita tarkoituseriä, on riittävää, että aiheutuneen vahingon torjuminen on ollut yksi niistä.⁹⁵ Täysin sattumanvaraiset tai ennalta-arvaamattomat seuraukset voivat siis rajautua korvausvastuun piiristä normin suojatarkoituksen puuttumisen vuoksi.⁹⁶ Vastaava periaate seuraa tietenkin käytännössä myös suoraan vahinkojen ennakoitavuusperiaatteesta. Normin suojatarkoitusta ja vahingon ennakoitavuusperiaatetta ei kuitenkaan voi suoraan samastaa keskenään, vaikka periaatteiden onkin katsottu olevan keskenään osittain rinnakkaisia.⁹⁷

Normin suojatarkoituksen arvioiminen voi kuitenkin käytännössä olla huomattavan vaikeaa, kun läheskään kaikkien määräysten taustalla ei ole selvästi ilmaistua suojatarkoitusta edes säännösten esitöissä tai muussa valmistelumateriaalissa. Toisinaan suojatarkoituksen kohteena oleva henkilöpiiri voi olla helpostikin tunnistettavissa, mutta varsinainen suojattava intressi itsessään ei käy selvästi ilmi. Silloinkin, kun henkilöpiiri on tunnistettavissa, herää kysymys siitä, voiko suojatarkoitus ulottua myös tämän ensisijaisen henkilöpiirin ulkopuolella oleviin henkilöihin tai esimerkiksi esineisiin. Lisäksi voi olla, että suojatarkoituksen kohde muuttuu ajan

⁹³ Ks. esim. *Hemmo* 2005b s. 140, sekä ratkaisut KKO 1973 II 84, KKO 1983 II 120 ja KKO 1997:49. Vastaavasti Ruotsin oikeuden osalta ks. esim. *Hellner – Johansson* 2002 s. 81, ja esim. Ruotsin HD:n ratkaisu NJA 1976 s. 458.

⁹⁴ *Hemmo* 2002 s. 109 ja esim. KKO 1997:49.

⁹⁵ Ks. esim. *Hemmo* 2002 s. 109 ja *Saxén* 1975 s. 22.

⁹⁶ Ks. esim. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 357, jossa käytetään esimerkkinä metsästäjän laukauksen kimpoamista väärin pysäköidystä autosta ohikulkijan päähän. Koska pysäköintisääntöjen suojatarkoitus on liikenneturvallisuuden edistäminen, ei metsästäjän kimmonneesta laukauksesta aiheutuva henkilövahinko kuuluisi väärin pysäköineen autoilijan korvausvastuun piiriin.

⁹⁷ Ks. esim. *Wuolijoki* 2009 s. 457–458. Ruotsin oikeuden osalta ks. laajasti *Andersson* 1993 ja *Hellner – Johansson* 2002 s. 212, joiden mukaan suojatarkoituksen olemassaoloon ei välttämättä vaikuta se, kuinka ennalta arvattavia aiheutuneet vahingot olisivat olleet.

kulumisen myötä – lain sanamuotoahan voidaan sen säätämisen jälkeen alkaa tulkita alkuperäisestä tulkinnasta poikkeavassa merkityksessä, jolloin voidaan pohtia sitä, vaikuttaako tulkintalinjan muuttuminen myös suojatarkoituksen olemassaoloon tai kohdistumiseen. Edelleen on tietenkin otettava huomioon, että normin suojatarkoitusta pohtiessa ei aina edes ole suoria sanamuotoja käytettävissä, vaan normit voivat perustua myös tapaoikeuteen tai yleisiin oikeusperiaatteisiin. Tilannetta hankaloittaa entisestään se, etteivät tuomioistuimet ole yleensä arvioineet korvausvastuun muodostumista yksinomaan normin suojatarkoituksen olemassaolon kautta, vaan yleisesti korvausvastuun edellytysten näkökulmasta.⁹⁸

Normin suojatarkoitusta arvioitaessa voidaan oikeuskirjallisuuden mukaan toisaalta kiinnittää huomiota siihen, vaikuttavatko normien taustalla hallinto-oikeudelliset vai yksityiset intressit. Yksityinen taho ei välttämättä voi vaatia korvausta sellaisen normin rikkomisen perusteella, jonka tarkoituserät ovat puhtaasti hallinto-oikeudellisia.⁹⁹ Vaikka rakentamisnormeihin liittyyneen paljon hallinto-oikeudellisiäkin intressejä, voitaneen rakentamiseen liittyvien määräysten tarkoituksiperiä arvioitaessa kuitenkin yleisesti ottaen – ainakin rakennusturvallisuuteen liittyvien määräysten osalta – päätyä siihen, että vähintään henkilöiden terveyden ja turvallisuuden suojaaminen on kuulunut normien suojatarkoitukseen. Esimerkiksi rakennustyön turvallisuudesta annetun asetuksen perustelumustion mukaan ”rakentaminen on *vaarallisimpia* toimialoja”, ja ”rakentamisessa *kuolemaan* johtaneiden *työtapaturmien* aiheuttajina ovat usein olleet puutteet rakennushankkeen suunnittelussa, valmistelussa ja suunnitelmien toteutuksessa” (kursivoinnit tässä).¹⁰⁰ Tämä viittaa pyrkimykseen suojata rakennuksen läheisyydessä oleivien henkilöiden terveyttä ja turvallisuutta niin rakennustyön aikana kuin sen päättymisen jälkeenkin. Myös MRL:n 1 §:ssä viitattujen edellytyksien hyvälle elinympäristölle on myös katsottu sisältävän juuri terveellisyyteen ja turvallisuuteen liittyviä vaatimuksia.¹⁰¹ Omaisuuden suojaaminen voinee lähtökohtaisesti suojatarkoituksen näkökulmasta vaatia hieman korkeampaa kynnystä kuin henkilöiden,¹⁰² mutta ei liene syytä eriyttää omaisuuden suojaamista mitenkään kategorisesti suojatarkoituksen ulkopuolelle. Voidaanhan ”turvallisuudella” yhtä lailla

⁹⁸ *Saxén* 1975 s. 23 ja tämän viittaamat KKO 1950 II 102 ja 1939 II 334.

⁹⁹ *Wuolijoki* 2009 s. 458.

¹⁰⁰ Rakennustyön turvallisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen perustelumustio, päivätty 11.2.2009, s. 1.

¹⁰¹ Ks. esim. *Hallberg – Haapanala – Koljonen – Ranta* 2006 s. 18.

¹⁰² Ks. esim. *Hemmo* 2005b s. 141, jonka mukaan esimerkiksi henkilövahinkoriikiin perustuva ankara vastuu ei välttämättä puolla suojatarkoituksen olemassaoloa myös esinevahinkojen osalta.

tarkoittaa omaisuudenkin turvaamista.¹⁰³ Tämä on sopusoinnussa myös niiden oikeuskirjallisuudessa esitettyjen käsitysten kanssa, joiden mukaan henkilö- ja esinevahinkojen osalta normin suojatarkoitus on yleensä olemassa, ja varsinainen korvausvastuu riippuu käytännössä enemmänkin siitä, saadaanko syy-yhteys osoitettua.¹⁰⁴

Rakentamismenien suojatarkoitus ei kuitenkaan liene kaikkien säännösten osalta, tai edes esimerkiksi kaikkien MRL:iin sisältyvien määräyksien osalta, täysin homogeeninen ryhmä pelkästään lain yleisen tavoitesäännöksen kautta. Rakennusalan vakiotoimijoihin kuuluu töiden tilaajien lisäksi urakoitsijoita, valvojia, suunnittelijoita ja muita konsultteja, joilla kullakin on sopimusperusteisten velvollisuuksiensa lisäksi myös laissa määrättyjä tehtäviä. Kunkin määräyksen suojatarkoitusta lieneekin arvioitava aiheutuneeseen vahinkoon nähden tapauskohtaisesti erikseen. Kaikkien rakentamiseen liittyvien normien suojatarkoituksen arvioiminen ei tässä yhteydessä ole tietenkään mahdollista. Siksi tässä artikkelissa tyydytään tarkastelemaan ensisijaisesti yleisluontoisempia linjauksia.

Normien erilaisista suojatarkoituksista voidaan esimerkiksi erotella normit, joiden rikkomisen perusteella ei lainkaan ole tarkoitettu korvattavaksi vahinkoja, ja normit, joiden rikkomisen perusteella voidaan korvata vain tiettytyyppisiä vahinkoja.¹⁰⁵ Kun esimerkiksi MRL 117 c §:n (terveellisyys) ja MRL 117 d §:n (käyttöturvallisuus) tarkoituksena vaikuttaa selvästi olevan ainakin henkilöiden terveyden ja turvallisuuden suojaaminen, voitaisiin näiden katsoa soveltuvan suojatarkoitukseltaan ainakin määräysten rikkomisesta aiheutuvien henkilövahinkojen korvaamiseen. Esinevahinkojen osalta voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi MRL 117 a §:ään, jonka mukaan ”rakennus on suunniteltava ja rakennettava siten, etteivät siihen rakentamisen ja käytön aikana kohdistuva kuormitus aiheuta sortumista, lujuuutta tai vakautta haittaavia muodonmuutoksia eikä vaurioita rakennuksen muita osia taikka rakennukseen asennettuja laitteita tai kiinteitä varusteita”. Tällaisen määräyksen suojatarkoituksen voitaneen katsoa kohdistuvan myös tiettytyyppisten esinevahinkojen ehkäisemiseen.

Henkilö- ja esinevahinkojen lisäksi voidaan tietysti vielä huomauttaa erikseen varallisuusvahinkojen korkeammasta korvauskynnyksestä suojatarkoituksenkin osalta.¹⁰⁶ Esimerkiksi MRL 117 g §:n mukaan raken-

¹⁰³ Tällainen lähtökohta olisi myös linjassa edellä viitatusuun ruotsalaisen ratkaisun NJA 2007 s. 758 kanssa.

¹⁰⁴ *Hellner – Johansson* 2002 s. 213, *Saxén* 1975 s. 24, *Savela* 2006 s. 280. Oikeuskäytännöstä ks. esim. KKO 1947 II 103.

¹⁰⁵ *Saxén* 1975 s. 22.

¹⁰⁶ Vastaavasti ks. *Hemmo* 2005b s. 142, ja *Saxén* 1975 s. 25. Toisaalta tilanteista, joissa

nushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ”suunnitellaan ja rakennetaan energiatehokkaaksi” niin, että ”energiaa ja luonnonvaroja kuluu säästeliäästi”. Ei liene syytä katsoa määräyksen suojatarkoituksen ulottuvan esimerkiksi asukkaiden sähkölaskujen kurissa pitämiseen, vaan määräyksen taustalla oleva suojatarkoitus liittyyneen pikemminkin yleiseen ympäristöystävällisyyteen ja kestävään kehitykseen.

Suojatarkoituksen osalta joudutaan toisaalta kiinnittämään huomiota myös sen henkilölliseen ulottuvuuteen. Tarkasteltavaksi tulee se, ulottuuko normin suojatarkoitus tasapuolisesti myös kaikkien rakennusurakan osapuolten etujen suojaamiseen vai suuremmalla painoarvolla esimerkiksi rakennusta käyttäviin kolmansiin tahoihin.¹⁰⁷ Esimerkiksi laiminlyönti noudattaa MRL 117 §:ään sisältyvää hyvän rakennustavan vaatimusta voi yhtä lailla ainakin teoriassa aiheuttaa vahinkoja niin ketjun loppupäässä rakennuksen käyttäjälle kuin rakennusurakan aikana muille rakennusurakan osapuolille. Käyttäjän näkökulmasta ketjun loppupäässä tällainen tilanne voi toteutua esimerkiksi irtaimistolle aiheutuvina vahinkoina tai sisäilmaongelmien kautta, rakennusurakan osapuolten välillä puolestaan, jos suorituksia joudutaan korjaamaan aliurakassa hyvän rakennustavan noudattamisessa havaittujen puutteellisuuksien vuoksi ennen työn valmistumista. Jälkimmäisessä tilanteessahan voidaan varsin perustellusti kyseenalaistaa se, onko MRL:n säännöksellä varsinaisesti tarkoitettu välttää muille urakoitsijoille aiheutuvia välittömästi itse rakennussuoritukseen liittyviä esinevahinkoja.

Pohjoismaisessa oikeuskirjallisuudessa on tältä osin tarkasteltu myös sitä, tulisiko suojatarkoituksen arvioinnissa huomioida jonkinlainen vahingonkärsijän ”objektiivinen omavastuu”, jonka piirissä aiheutuviin vahinkoihin suojatarkoitus ei ulottuisi. Norjalaisessa oikeuskirjallisuudessa tällaisen omavastuun piiriin on esimerkinomaisesti luettu kuuluvaksi esimerkiksi poikkeuksellisen kallisarvoinen omaisuus.¹⁰⁸ Suomen oikeuskirjallisuudessa tai korkeimman oikeuden ratkaisuissa ei ole viitattu tällaiseen omavastuuseen, mutta vahingonaiheuttajan näkökulmasta asiaa voitaneen jollakin tasolla verrata vahingon ennakoitavuusperiaatteeseen. Näkisin kuitenkin, ettei esimerkiksi yhden urakoitsijan aiheuttamia esinevahinkoja toisen urakoitsijan rakennussuoritukselle mitenkään kategorisesti voi pitää kovinkaan vaikeasti ennakoitavina.

varallisuusvahinkoja on määrätty korvattavaksi, ks. KKO 2012:36 ja *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 359.

¹⁰⁷ Suojatarkoituksen henkilöulottuvuudesta ks. myös *Saxén* 1975 s. 23. Esimerkiksi Ruotsissa vastaavan periaatteen mukaan oikeutettuja korvaukseen ovat vain ne, joiden suojaksi normi on asetettu, ks. *Savela* 2006 s. 280, av. 15 viitteineen.

¹⁰⁸ Ruotsin oikeuden osalta ks. *Hellner – Johansson* 2002 s. 213 viitteineen.

Normin suojatarkoituksen arviointi on edelleen huomattavasti hankalampaa, jos tarkastelun kohteeksi ei voida ottaa mitään nimenomaista normia.¹⁰⁹ Tämä on olennainen havainto sen kannalta, että rakennusurakassakaan kaikki vahinkoa aiheuttavat teot eivät välttämättä perustu minkään nimenomaisen normin rikkomiseen, kuten esimerkiksi hyvän rakentamistavan vastaiseen rakentamiseen. Oikeuskirjallisuudessa on vastaavasti esitetty, ettei normin suojatarkoitukseen perustuva tarkastelu välttämättä ole kysymyksenä ylipäätään olennainen, jos vastuutarkastelu perustuu vahinkoa aiheuttavan teon yleiseen vaarallisuuteen tai esimerkiksi toistuvaan vahinkotekoon.¹¹⁰ Tämän artikkelin kysymyksenasettelun kannalta suojatarkoitus on kuitenkin keskeisessä asemassa vastuukonkurrenssin edellytysten vuoksi: vastuukonkurrenssihan edellyttää sopimuksesta riippumattoman normin olemassaoloa, eikä korvausvastuuta voida perustaa vahingonkorvauslakiin ilman tällaista itsenäistä sopimuksenulkoista normia.

Norros on havainnollistanut edellä kuvattua eroa nimenomaisen ja muun kuin nimenomaisen normin suojatarkoituksen välillä kahdella vakuutuslautakunnan ratkaisulla, joissa kyse oli sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen vastuun rajanvedosta vastuuvakuutuksen ehdon soveltuvuuden näkökulmasta. Jutussa VKL 498/1996 korvausvastuun katsottiin määräytyvän sopimusperusteisten vastuusääntöjen mukaan, koska vakuutuslautakunta ei pitänyt vahinkoa aiheuttanutta tekoa minkään ”yleisen velvollisuuden” vastaisena. Sen sijaan ratkaisusuosituksessa VKL 262/2012 katsottiin, että vahingon aiheuttanut teko muodosti sopimuksesta riippumattoman normin loukkauksen, jolloin vastuuta voitiin arvioida sopimuksenulkoisten vastuusääntöjen mukaan, vaikka vahinko olikin syntynyt sopimussuorituksen täyttämisen yhteydessä.¹¹¹

Suojatarkoituksen henkilöllisestä ulottuvuudesta riippumatta voitaneen edellä kuvatun perusteella joka tapauksessa argumentoida ainakin sen puolesta, että jos rakennuksessa on turvallisuuspuute, kuuluu tämän turvallisuuspuutteen ehkäisemiseksi asetetun normin suojatarkoitukseen ainakin estää turvallisuuspuutteen aiheuttamat henkilövahingot, oli vahingonkärsijä kuka hyvänsä. Henkilö- ja esinevahinkoja ei niiden suojatarkoituksen näkökulmasta yleisesti ottaen ole ilman erityistä syytä tarpeen arvioida toisistaan poikkeavasti. Siksi voitaneen edelleen lähteä siitä oletuksesta, että myös esinevahinkojen osalta suojatarkoitus voi olla

¹⁰⁹ Ks. myös *Norros* 2015 s. 95.

¹¹⁰ *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 359.

¹¹¹ *Norros* 2015 s. 94–96. Vastuuvakuutuksista tarkemmin ks. *af Hällström – Ijäs – Laasonen* 2014.

olemassa tällaisissa tilanteissa.¹¹² Tuotevastuutilanteilla, joissa siis edellä kuvatuksi yleisesti ottaen voi olla kyse myös muista kuin turvallisuuspuutteiden aiheuttamista vahingoista,¹¹³ lienee siten käytännön tilanteissa normin suojatarkoituksen vuoksi rakennusurakassa voimakas yhteys juuri turvallisuuspuutteisiin.

4.3 Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamisesta

Vahingonkorvauslain mukaisen tuotevastuun soveltuvuuden yhteydessä on lopuksi syytä kiinnittää hyvin lyhyesti huomiota myös puhtaiden varallisuusvahinkojen¹¹⁴ korvattavuuden mahdollisuuteen. Vahingonkorvauslain 5:1:n mukaan vahingonkorvaus käsittää lähtökohtaisesti hyvityksen henkilö- ja esinevahingosta sekä tietyin edellytyksin kärsimyksestä, ja milloin vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka milloin muissa tapauksissa on *erittäin painavia syitä*, käsittää vahingonkorvaus hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon. Rajaus puhtaiden varallisuusvahinkojen ja muiden vahinkojen välillä on katsottu tarpeelliseksi erityisesti siksi, etteivät puhtaat varallisuusvahingot luonteeltaan istu sopimuksenulkoiseen korvausnormistoon yhtä hyvin kuin sopimusperusteiseen. Koska mahdollisten vahingonkärsijöiden määrä on lisäksi niin paljon suurempi sopimuksenulkoisen kuin sopimusperusteisen korvausnormiston piirissä, on vahingon ennakoitavuuteen ja yleiseen hallittavuuteen jouduttu kiinnittämään huomiota mainitun rajauksen muodossa.¹¹⁵

Rakennusurakan osapuolille voi aiheutua varsinaisesti henkilö- tai esinevahinkoihin liittymättömiä varallisuusvahinkoja muiden rakennusurakan osapuolten toiminnan vuoksi esimerkiksi toisille osapuolille suoritettavien viivästyssakkojen muodossa. Tämän vuoksi artikkelissa kiinnitetään vielä lyhyesti huomiota siihen, millaisissa tilanteissa näiden erityisten painavien syiden voitaisiin katsoa täyttyvän rakennusurakan vastuutilanteissa. Erityisen painavien syiden olemassaolon arviointi ei kuitenkaan ole aivan yksinkertainen kysymys. Kriteeri otettiin rangaistavuustunnusmerkin ja julkisen vallan käyttämiseen liittyvän edellytyksen ohelle mukaan

¹¹² *Saxén* 1975 s. 24.

¹¹³ Ks. esim. *Ståhlberg*, DL 1999 s. 166.

¹¹⁴ Käsitteestä ks. esim. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 321 ja näiden viittaamat ratkaisut KKO 2005:66 ja KKO 2005:105.

¹¹⁵ *Hemmo* 2005b s. 150–153 ja taustoista vastaavasti esim. *Ylöstalo*, LM 1975 s. 241.

lakiesitykseen vasta lainvalmistelun valiokuntavaiheessa, eikä siitä siksi ole täsmentävää aineistoa lain esitöissä.¹¹⁶ Oikeuskirjallisuuden mukaan korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä selvimmin esillä on ollut hyvän tavan rikkominen erityisen painavia syitä puoltavana tekijänä, kuten esimerkiksi hyvän asianajotavan tai liiketavan vastainen toiminta, joskaan hyvän tavan vastaisuus ei automaattisesti johda erityisten painavien syiden olemassaoloon.¹¹⁷ Rakennusurakan kannalta hyvän tavan rikkomisen merkitys herättää tietenkin kysymyksen hyvän rakennustavan vastaisuuden merkityksestä erityisen painavien syiden olemassaolon arvioinnissa. MRL 117 §:n mukaan rakentamisessa tulee noudattaa hyvää rakentamistapaa.

Oikeuskirjallisuuden mukaan erityisen painavia syitä arvioidessa voidaan toisaalta huomioida myös se, jos vahinkoa aiheuttanut teko on analogisesti verrattavissa sellaiseen tilanteeseen, jossa taloudelliset vahingot tulevat korvattavaksi ilman erityistä syytä.¹¹⁸ Voidaan miettiä, tarjoaisiko törkeän tuottamuksen tunnusmerkistö tältä osin apua erityisen painavien syiden arviointiin rakennusurakassa. Sopimusperusteiset vastuunrajoitusehdot eivät koske törkeällä tuottamuksella aiheutettuja vahinkoja, joten törkeällä tuottamuksella aiheutetuissa vastuutilanteissa taloudelliset vahingot tulevat korvattavaksi ilman erityistä syytä. Erityisen painavien syiden arvioinnissa on muutenkin kiinnitetty huomiota myös tuottamuksen asteeseen. Vahingonkorvauslaissa tarkoitettuja erityisen painavia syitä voitaneen tämän vuoksi tietyllä varauksella perustellusti lähestyä myös törkeän tuottamuksen tarjoaman analogian näkökulmasta, vaikkakin on huomioitava, ettei tuottamuksen aste välttämättä yksinään johda erityisen painavien syiden kynnysen ylittymiseen.¹¹⁹

Tuottamuksen asteen merkityksen arvioinnissa on esimerkiksi syytä ottaa huomioon, että tietyssä määrin tahallinenkin vahingon aiheuttaminen kolmannelle on vahingonkorvauslain 5:1:n valossa sallittua ja voi toisaalta olla tarkoituksellista myös yhteiskunnan kokonaisedun kannalta suotavaa: esimerkiksi liiketoimintaan kuuluvat kilpailutoimet markkinointitarkoituksessa, kuten oman tuotteen laadun korostaminen, voi aiheuttaa toiselle saman alan yrityselle tappioita. Vastaavasti julkiset

¹¹⁶ Ks. esim. *Ylöstalo*, LM 1975 s. 238–243 ja *Hemmo* 2005b s. 154.

¹¹⁷ Ks. esim. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 326–327, *Ylöstalo*, LM 1975 s. 241 ja *Hemmo* 2005b s. 153–155. Hyvän tavan vastaisuuden ohella esimerkiksi oikeussuhteiden sopimuksenkaltaisia piirteitä, vahingon aiheuttajan luottamusasemaa, tuottamuksen astetta ja vahingonkäräjän tarvetta korvaukseen on pidetty erityisen painavien syiden olemassaolon arvioinnissa merkityksellisinä tekijöinä. Oikeuskäytännöstä ks. *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 325–326 mainitsemat ratkaisut.

¹¹⁸ *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 327 viitteineen.

¹¹⁹ *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 326–327.

taide- tai kirja-arvostelut voivat aiheuttaa taiteilijalle tai kirjalle vahinkoa. Tällaiset vahingot eivät kuulu vahingonkorvauslain 5:1 korvaussäännöksen piiriin.¹²⁰ Tämän artikkelin kannalta havainto ei kuitenkaan ole merkitykseltään keskeinen, sillä rakentamiseen liittyvien määräysten rikkominen ei kuulune sellaisiin tarkoituksiperiin, joiden puitteissa vahinkojen aiheuttaminen tahallisesti voitaisiin katsoa hyväksyttäväksi.

Törkeän tuottamuksen kynnyks on lähtökohtaisesti korkea ja ilmiö on oikeuskirjallisuudessa yleisesti ottaen mielletty varsin kapea-alaiseksi.¹²¹ Rakennusurakkaa koskevassa oikeuskirjallisuudessa on viitattu siihen, että esimerkiksi rakennusmääräysten vastainen rakentaminen voisi yleensä indikoida törkeän tuottamuksen kynnyksen ylittymistä,¹²² mikä omalta osaltaan myös viittaa tällaisen toiminnan moitittavuuteen. Tuottamus voi olla törkeää myös, jos osapuoli ilmeisesti ja olennaisesti poikkeaa toimintaa koskevista huolellisuusstandardeista.¹²³ Mainitut standardit nousevat riskipitoisissa rakenteissa, mikä vastaavasti madaltaa törkeän tuottamuksen kynnyksiä.¹²⁴ mitä suurempia riskejä toimintaan liittyy, sitä huolellisempaa toiminnan vastaavasti tulisi olla.¹²⁵ Vastaavasti vahingonkorvauslain tarkoittamien erityisen painavien syiden arviointiin on katsottu voivan vaikuttaa se, jos vahinko on aiheutettu sellaisissa olosuhteissa, joissa vahingon aiheutuminen on ollut ilmeistä.¹²⁶

Rakennusurakassa voidaan siis pohtia sitä, riittääkö esimerkiksi turvallisuuspuutteen olemassaolo yksinään tai muihin tekijöihin yhdistettynä siihen, että puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamiselle olisi erityisen painavia syitä lain tarkoittamalla tavalla. Asiaan ei liene mahdollista vastata yksiselitteisesti, sillä koska valtaosa rakennusmääräyksistä palvelee jollain tapaa juuri turvallista rakentamista, tuntuisi varsin hätäiseltä johtopäätökseltä, että jokainen tällainen rikkomus voisi automaattisesti täyttää erityisen painavien syiden edellytykset. Lisäksi selvien rakennusturvallisuusmääräysten rikkomisen lisäksi turvallisuuteen enemmän tai vähemmän välillisesti liittyviä puutteita voi aiheutua muustakin kuin nimenomaisten rakennusturvallisuusmääräysten vastaisesta toiminnasta, kuten hyvän rakennustavan tai ylipäätään rakentamiseen liittyvien suositusten vastaisesta rakentamisesta. Rakennus voi erilaisten rakennusvirheiden vuoksi myöhemmin kärsiä

¹²⁰ Ks. esim. *Hemmo* 2005b s. 150–152 ja *Ylöstalo*, LM 1975 s. 241–242.

¹²¹ Ks. esim. *Saxén* 1975 s. 39 ja *Hemmo* 2011s. 288.

¹²² *Liuksiala* 2004 s. 107 ja tämän viittaama ratkaisu KKO 19.12.1983 / 1983-II-178.

¹²³ *Laine* 1993 s. 237 viitteineen.

¹²⁴ *Liuksiala* 2004 s. 107.

¹²⁵ *Laine* 1993 s. 237.

¹²⁶ *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 326–327.

kosteusvaurioista ja edelleen aiheuttaa sisäilmaongelmia, joista on haittaa terveydelle. Näin ollen myös sellaisten määräysten rikkominen, jotka eivät suoraan liity rakennusturvallisuuteen, voi aiheuttaa turvallisuus- tai vastaavia puutteita rakennukseen. Näiden puutteiden yhteydestä erityisen painavien syiden olemassaoloon vahingonkorvauslain 5:1 tarkoittamalla tavalla ei kuitenkaan voitane tehdä mitään suoria linjauksia. Asiaan ei myöskään ole mahdollisuutta syventyä tässä yhteydessä.

Toisaalta erityisen painaviin syihin liittyvää kysymystä ei välttämättä edes ole tarkoituksenmukaista tarkastella lähemmin ilman sen selvittämistä, miten sopimussuhteiden sisältö käytännössä vaikuttaa vastuukonkurrenssin puitteissa määräytyvään vahingonkorvaukseen. Esimerkiksi rakennusurakassa urakan toisille osapuolille aiheutuvat viivästysvahingot luetaan yleensä sopimusperusteisen korvausvastuun piirissä välilliseksi vahingoksi,¹²⁷ joka puolestaan useimmiten on rajattu pois osapuolten keskinäisistä korvausvastuista. Ei vaikuttaisi perustellulta, että tällainen vastuu voisi syntyä sopimuksenulkoisen korvausvastuun perusteella, jos mainitut vahingot on nimenomaisesti suljettu pois osapuolten välisissä sopimussuhteissa.¹²⁸ Toisaalta, siltä osin kuin erityisen painavien syiden kriteerit jossain määrin rinnastuvat törkeään huolimattomuuden kriteereihin, eivät vastuunrajoitukset kuitenkaan sitoisi osapuolia, jolloin kysymys ei vastuukonkurrenssin näkökulmasta ole käytännössä yhtä merkityksellinen. Edelleen on merkityksellistä se, miten suorassa sopimussuhteessa tehdyt vastuunrajoitukset ylipäätään ulottuvat välittömän sopimussuhteen ylittäviin relaatioihin. Tähän syvennyttään seuraavassa luvussa.

5 VAHINGONKORVAUSVASTUUN SUHDE RAKENNUSURAKAN SOPIMUSVASTUISIIN

5.1 Sopimuksenulkoisen normin modifioiminen sopimuksella

Lopuksi on vielä syytä kiinnittää huomiota siihen, kuinka pitkälle ulottuvia sopimismahdollisuuksia rakennusurakan osapuolilla ylipäätään on vahingonkorvauslain soveltamisalakysymyksissä. Tässä yhteydessä tarkasteltavaksi tulee viime aikoina oikeuskirjallisuudessa keskustellut ”sopimuksesta riippumattomat normit” ja niihin liittyvä sopimuksenulkoisen vastuu ja

¹²⁷ Ks. esim. KKO 2014:61.

¹²⁸ Vastaavaa pohdintaa ks. *Määttä* 2007 s. 34 s., joka on arvioinut varallisuusvahinkojen korvattavuutta urheilijan näkökulmasta sekä erityisen painavien syiden olemassaoloa nimenomaan tuotevastuutilanteissa ja tämän vastuun suhdetta sopimusvastuuseen.

toisaalta se, onko vahingonkorvauslakiin perustuva tuotevastuu jopa kokonaan tai osittain osa tällaista sopimuksesta riippumatonta vastuuta.¹²⁹ Tästä näkökulmasta tarkastellaan ensin sitä, voidaanko artikkelissa tarkastellusta sopimuksenulkoisesta vastuusta ylipäätään poiketa sopimuksella, ja jos voidaan, ulottuuko tällainen vaikutus myös välittömän sopimussuhteen ylittävissä vastuurelaatioissa aiheutettuihin vahinkoihin. Artikkelin lopussa sivutaan lyhyesti myös suorituksen itselleen aiheuttamien vahinkojen korvaamista vahingonkorvauslain nojalla erityisesti ratkaisun KKO 2009:92 ja siitä oikeuskirjallisuudessa kummunneen keskustelun näkökulmasta.

Edellä tässä artikkelissa tarkastelluissa tuotevastuutilanteissa on siis taustalla oletus siitä, etteivät osapuolet keskinäisissä sopimussuhteissaan ole tehokkaalla tavalla poikenneet tuotevastuuperiaatteen osoittamista vastuusetelmistä: vahingonkorvauslakihan ei sovellu ”sopimukseen perustuvaan” korvausvastuuseen. Myös vastuukonkurrensin soveltuminen edellyttää vastaavasti, ettei rikottua normia ole millään tavalla tehokkaasti modifioitu osapuolten välisellä sopimuksella.¹³⁰ Artikkelissa on käsitelty siihen liittyvää rajanvetoa, mitä rakennusurakan yhteydessä aiheutuvia vahinkoja voitaisiin tuotevastuuperiaatteen mukaisesti pitää luonteeltaan sopimuksenulkoisina silloin, jos ne aiheutuvat rakentamiseen liittyvien määräysten rikkomisesta.

Vaikka tuotevastuuperiaatteella voidaan edellä esitetyn mukaisesti tietyn edellytyksin korvata norminvastaisesta rakentamisesta aiheutuneita vahinkoja, voi tällainen vastuu olla siinä määrin kiinteässä yhteydessä osapuolten välisiin sopimussuhteisiin, ettei edellä kuvattua syvempään arviointiin ole tarkoituksenmukaista ryhtyä ottamatta samalla kantaa osapuolten välisiin sopimusperusteisiin vastuurelaatioihin. Keskeinen kysymyshän on se, voidaanko edellä kuvatusta ”tuotevastuulähtökohdasta” ylipäätään poiketa jollain tavalla muuten kuin suoraan sopimalla, ja jos voidaan, voiko poikkeamisen vaikutus ulottua jossain määrin myös yli välittömän sopimussuhteen. Rakennusurakan suoritusethan perustuvat yleensä aina tavalla tai toisella sopimukseen, mistä vastaavasti seuraa, että vahingonkorvauslakiin perustuva vastuu väistyy, ellei normistojen yhtäaikaiselle soveltamiselle ole erityisiä perusteita.

Koska rakentamiseen liittyvät sopimuksenulkoiset normit ovat pääsääntöisesti pakottavia, ei normin varsinaiseen *olemassaoloon* liene mahdollista vaikuttaa sopimussuhteella. Sen sijaan kunkin normin rikkomisesta seuraavaan *vastuuseen* voitaneen oikeustoimilain ja muun pakottavan lainsäädännön sallimissa rajoissa vaikuttaa ainakin suorassa sopimussuhteessa.

¹²⁹ Ks. esim. *Norros*, LM 2010 ja *Ståhlberg*, DL 2010.

¹³⁰ Ks. esim. *Hemmo* 1998 s. 341.

Suorassa sopimuksessa voitaneen siis sopimusvapauden vuoksi lähteä siitä, että tuotevastuustakin voi poiketa nimenomaisella sopimuksella. Näin käytännössä yleensä menetelläänkin: varsinkin laajemmissa hankkeissa on tavanomaista, että sopimussuhteisiin sisällytetään esimerkiksi henkilövahinkoihin liittyviä nimenomaisia vastuuvapauslausekkeitä, jotka ovat suoraan ristiriidassa edellä kuvatun henkilövahinkoihin perustuvan sopimuksenulkoisen vastuun mahdollisuuden kanssa. Lisäksi on tavanomaista, että esimerkiksi välilliset vahingot poissulkevat vastuunrajoituslausekkeet ulotetaan kattamaan myös sopimuksen kohteena olevan urakkasuorituksen muulle omaisuudelle aiheuttamat seurannaisvahingot. Tämä vähentää sen merkitystä, että mainitut vahingot sinänsä voitaisiin katsoa myös sopimuksenulkoisiksi esinevahingoiksi.

Hankalampi kysymys onkin se, vaatiiko sopimuksenulkoisen vastuun poissulkeminen suorassa sopimussuhteessa nimenomaisesti sopimista vai ei. Perustavanlaatuinen lähtökohta vastuukonkurrensillehan on se, että sopimuksen vastuuta rajoittavia ehtoja ei tulisi voida kiertää vetoamalla vahingonkorvauslain mukaiseen korvausvastuuseen.¹³¹ Norroksen mukaan vastuunrajoituksesta sopiminen viittaa yleensä siihen, että osapuolet ovat tarkoittaneet sopia kaikenlaisen vastuun rajoittamisesta keskinäisessä suhteessaan ilman ”takaportin” jättämistä sopimuksenulkoisille korvausvaatimuksille.¹³² Hemmo suhtautuu tähän näkökohtaan kuitenkin kriittisemmin siksi, että osapuolten hypoteettisella tarkoituksella argumentointi on Hemmon mukaan sekä yleisesti ottaen epävarmaa että vastuumuotoerottelun kannalta epäselvää, kun lähestymistapa jättää avoimeksi sen, kumman vastuumuodon sääntöjen mukaisesti asiaa viime kädessä arvioidaan.¹³³ Koska sopimusvastuu on kuitenkin vastuumuodoista se, joka syrjäyttää sopimuksenulkoisen vastuun, palautunee kysymys viime kädessä osapuolten sopiman vastuunrajoitusehdon tulkintaan. Selvitettäväksi tulee se, kuinka kattavaksi sopijapuolet ovat tosiasiaassa ehdon tarkoittaneet. Suppean tulkinnan periaate ei liene arvioinnissa merkityksetön,¹³⁴ mutta sen vastapainona on toisaalta suhtauduttava pidättyvästi siihen, että sopimusperusteisten vastuunrajoitusehtojen merkitystä voisi heikentää sallimalla niiden kiertämisen toiseen vastuumuotoon vetoamalla.

Vastuunrajoitusten kannalta keskeistä on toisaalta myös ehtojen ulottuvuus muuten kuin suorassa sopimussuhteessa: vastuukonkurrensin estävät

¹³¹ *Norros* 2015 s. 85, *Hemmo* 1998 s. 340, *Hakulinen* 1965 s. 242, *Mononen* 2004 s. 254–255, *Saarnilehto*, DL 2009 s. 362, ja *Norros*, LM 2010 s. 438–439.

¹³² *Norros* 2015 s. 85.

¹³³ *Hemmo* 1998 s. 335–336.

¹³⁴ Suppean tulkinnan periaatteesta ks. esim. ratkaisun KKO 1992:178 perustelut.

seikathan voidaan edellä mainitusti katsoa välillisessä sopimussuhteessa heikkommiksi kuin suorassa sopimuksessa.¹³⁵ Olennaiseksi muodostuu kysymys siitä, voidaanko kahden osapuolen keskenään sopiman vastuunrajoituksen katsoa vaikuttavan kolmannen osapuolen oikeuteen esittää sopimuksenulkoisia korvausvaatimuksia toista sopijapuolta kohtaan. Sopimusketjuissaan lähtökohtana on pidetty sitä, että osapuolet voivat vedota kumpaankin ketjussa esiintyvään vastuunrajoitukseen (*double limit*),¹³⁶ mutta kyseessä on siinä määrin sopimusoikeudellisen normiston sisäinen kysymys, ettei periaatteen voida katsoa ulottuvan myös sopimuksenulkoiseen korvausvastuuseen.¹³⁷ Lisäksi perustavanlaatuisen lähtökohta sopimusoikeudessa on sopimuksen oikeusvaikutteiden rajaaminen vain sopimuksen osapuoliin.¹³⁸ Sopimuksen osapuolilla ei ole valtaa sopia mitään kolmannen haitaksi tai muuten heikentää kolmannen asemaa siitä, mikä se olisi ilman osapuolten sopimusta.¹³⁹ Mielestäni sopimusehdon ulottaminen koskemaan myös sopimuksen ulkopuolisia tahoja voitaisiin tässä tapauksessa perustellusti katsoa kolmannen haitaksi sopimiseksi, sillä tällaisella tulkinnalla rajoitettaisiin sellaisia sopimuksenulkoisia oikeuksia, jotka kolmannella olisi käytettävissään ilman kahden osapuolen välistä sopimusmääräystä. Koska vastuusta poikkeamisen suorassa sopimussuhteessa ei edellä kuvatulla tavalla myöskään voitane varsinaisesti katsoa vaikuttavan itse normin *olemassaoloon*, vaan ainoastaan sen rikkomisesta aiheutuvaan *vastuuseen* sopimuskumppanien välillä, ei liene perusteita katsoa, että edellä kuvatut vastuunrajoitukset voisivat ulottua myös välittömän sopimussuhteen yli ilman nimenomaisia vyörytyslausekkeitä.

Toisaalta kolmannen *hyväksi* sopiminenhan on hyvinkin mahdollista,¹⁴⁰ jolloin asiaa voi välillisten sopimuskumppanien kannalta lähestyä myös vastakkaisesta näkökulmasta, eli vahingonkärsijän tekemien sitoumusten kautta. Vahingonkärsijän omassa sopimuksessaan hyväksymä – kenties myös sopimuksenulkoiset vahingot kattava – vastuunrajoitus sopimuskumppaniaan kohtaan voitaisiin silloin katsoa kolmannen hyväksi annettuna sitoumuksena, jonka mukaan vahingonkärsijä sitoutuisi olemaan vaatimatta korvausta sopimuksenulkoisesti myöskään sopimuskumppaninsa sopimuskumppanilta. On kuitenkin otettava huomioon, että vaikka kahden osapuolen välinen sopimus mahdollisesti hyödyttäisikin kolmatta,

¹³⁵ *Norros* 2015 s. 96 viitteineen.

¹³⁶ Ks. esim. *Norros* 2007 s. 347.

¹³⁷ *Norros* 2015 s. 96.

¹³⁸ *Hemmo* 1998, s. 253. Ajatuksen taustalla on *privity of contract* -opin mukainen toimijoiden suojaaminen tarkoituksetonta sitoutumista vastaan.

¹³⁹ Ks. esim. *Norros* 2007 s. 279 ja *Hemmo* 1998, s. 253.

¹⁴⁰ Ks. Esim. UNIDROIT PICC 5.2.3 artikla ja *Norros* 2007 s. 279.

ei tämä seikka yksinään välttämättä riitä perustamaan kolmannelle tehokasta oikeutta vedota tähän sopimukseen. Sopimus kolmannen hyväksi -tunnusmerkistön täyttymisen voidaan nimittäin katsoa edellyttävän, että sopijapuolet todella ovat tarkoittaneet muodostaa kolmannelle tehokkaan oikeuden. Siksi vastuunrajoitusehtojen ei ainakaan pääsääntöisesti voitane katsoa pelkällä olemassaolollaan estävän sopijapuolen sopimuksenulkoisia vaatimuksia muita kuin omaa sopimuskumppaniaan kohtaan.¹⁴¹

Engelmayhteys on ollut esillä esimerkiksi Ruotsin korkeimmassa oikeudessa: edellä viitatussa ratkaisussa NJA 2007 s. 758 vahinkoa kärsineellä talon omistajalla ei katsottu olleen oikeutta korvaukseen aliurakoitsijalta sopimuksenulkoisin perustein. Asiaan vaikutti ratkaisun perustelujen mukaan edellä mainittujen turvallisuusnäkökohtien lisäksi se, että omistaja ja pääurakoitsija olivat keskinäisessä suhteessaan sopineet kattavista vastuunrajoitusehdoista. Ratkaisua on kuitenkin tältä osin arvosteltu sekä ruotsalaisessa että suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa.¹⁴²

En siten katsoisi edellä kuvatun kahden osapuolen välisen sopimusperusteisen vastuunrajoituksen ainakaan pääsääntöisesti ulottuvan välillisiin sopimussuhteisiin, vaikka sopimusosapuolten välisessä rajoituksessa olisikin nimenomaan päädytty rajoittamaan myös osapuolten välistä sopimuksenulkoista vastuuta. Tässä artikkelissa tarkasteltu sopimuksenulkoisen vastuuhan rakentuu sille periaatteelle, että suorituksen aiheuttamat vahingot muulle kuin itselleen katsotaan sopimuksenulkoisiksi vahingoiksi huolimatta mahdollisesta välillisestä sopimusperusteisesta yhteydestä alkuperäiseen vahingonaiheuttajaan. Jos vahinko on aiheutunut puhtaasti rakentamista koskevan sopimuksenulkoisen normin rikkomisesta, ei korvausvastuuta ole tarpeen perustaa sopimusvelvoitteeseen, eikä vahingonkorvauslain soveltamiselle siksi lähtökohtaisesti ole estettä.¹⁴³ Koska sopimuksesta riippumatonta normia itsessään ei edellä mainitusti voitane modifioida tehokkaasti suorassakaan sopimussuhteessa, eikä sopimuksesta riippumattoman normin rikkomisesta aiheutuvaa vastuuta voitane muulla kuin nimenomaisesti sopimalla rajoittaa, lienee päädyttävä siihen, että muiden kuin suorien sopimuskumppanien välillä sopimuksesta riippumattoman normin rikkomisesta aiheutuvat sopimuksenulkoiset vahingot tulevat vahingonkorvauslain nojalla korvattaviksi.

¹⁴¹ *Norros* 2015 s. 97. Vastaavasti norjalaisessa oikeudessa ks. *Tørum* 2006 s. 377 ss., joka on lähestynyt asiaa vastakkaisesta suunnasta vahingonaiheuttajan näkökulmasta – ratkaisevana *Tørum* pitää sitä, onko vahingonaiheuttaja tarkoittanut tehdä sitoumuksen myös muuhun tahoon kuin sopimuskumppaniinsa nähden.

¹⁴² *Norros* 2015 s. 97–98 viitteineen.

¹⁴³ Vastaavasti ks. esim. *Saarnilehto*, DL 2009 s. 359.

Toisaalta voidaan pohtia sitä, miksi ei-sopimuskumppaneita ja sopimuskumppaneita olisi syytä arvioida eri perustein, jos kysymys kuitenkin on sopimuksenulkoisesta eli lähtökohtaisesti sopimuksesta riippumattomasta vastuusta. Myöskään tämän vuoksi ei mielestäni voi pitää selvänä, että sopimuskumppanien välinen suppeakin vastuunrajoitusehto pelkällä olemassaolollaan kattaisi myös kaikki sopimuksenulkoiset vahingot aina silloinkin, kun sopimuksenulkoisen vastuun perusteena on aidosti sopimuksesta riippumaton normi.¹⁴⁴ Sopimuksenulkoisen vastuun ei siksi välttämättä voi katsoa sulkeutuvan pois pelkästään sen takia, että osapuolten välillä on sopimus, joka sisältää vastuunrajoitusehdon.¹⁴⁵ Eri asia on tietenkin se kynnyks, jonka ylittyessä vastuunrajoituksen voitaisiin katsoa kattavan myös sopimuksenulkoiset vahingot; tämän kynnyksen lienee syytä olla varsin matala. On myös otettava huomioon, että vastuuta rajoittavia sopimusehtoja voidaan muotoilla lukemattomin eri tavoin. Jos osapuolet ovat esimerkiksi sopineet, että kumpikin vastaa sopimuksen yhteydessä syntyneistä henkilö- ja esinevahingoistaan riippumatta siitä, kumpi osapuoli ne on aiheuttanut, en pitäisi perusteltuna, että tällaista ehtoa voisi kiertää sopimuksenulkoisiin korvauserusteisiin vetoamalla. Sen sijaan esimerkiksi suorituksen virheellisyyden havaitsemisen ilmoittamiseen liittyviä reklamaatioaikoja, joita myös voidaan pitää eräänlaisina vastuunrajoitusehtoina,¹⁴⁶ ei välttämättä voi lukea sopimuksenulkoisiakin vaatimuksia koskevaksi rajoitukseksi. On kuitenkin syytä muistaa, että sopimuksenulkoisen korvausvastuu soveltuessaankin koskee vain sopimuksenulkoisia vahinkoja, eli suoritukseen liittyvät sopimusperusteiset vahingot olisivat joka tapauksessa sopimuksenulkoisen korvausvastuun ulkopuolella.

5.2 ”Sopimusperusteisen tuotevastuun” vaikutuksesta vastuusetelmiin

Vastuuta rajoittavan sopimusehdon vaikutusta artikkelin tarkoittamissa tilanteissa ei liene mahdollista käsitellä riittävän perusteellisesti ottamatta huomioon myös niin sanotun ”sopimusperusteisen tuotevastuun” olemassaoloa ja sen vaikutusta rakennusurakan vastuusetelmiin. Katsoisin tähän liittyvän problematiikan olevan erityisen olennainen suorassa sopimussuh-

¹⁴⁴ Vastaavasti ks. ratkaisu KKO 2009:92, johon palataan tarkemmin jäljempänä.

¹⁴⁵ *Määttä* 2007 s. 33 ss. lähtee tosin päinvastoin siitä, että vahingonkärsijän ja vahingonaiheuttajan välillä oleva sopimussuhde sulkee pois kaikki sopimuksenulkoiset tuotevastuvahingot.

¹⁴⁶ Ks. esim. *Hemmo* 2011 s. 282 ja av. 65.

teessa aiheutuvien tuotevahinkojen tarkastelussa. Sopimusperusteisella tuotevastuulla tarkoitetaan käytännössä sopimusperusteista virhevastuuta, jossa korvausvastuun lähtökohtana on *suorituksen virheellisyys*. Tarkastelu kiteytyy suoritusvirheestä aiheutuviin tuotevahinkoihin, eli virheellisen suorituksen aiheuttamiin vahinkoihin henkilöille tai muulle omaisuudelle.¹⁴⁷ Mainitunlaisia tilanteita on ollut käsiteltävänä myös korkeimmassa oikeudessa. Rakennusurakan näkökulmasta voidaan mainita esimerkiksi ratkaisu KKO 1983 II 33, jossa rakentamistyön yhteydessä oli käytetty aineita, jotka myöhemmin haihtuivat huoneilmaan aiheuttaen terveyshaittoja rakennusten asukkaille. Rakentamisen suorittanut yhtiö velvoitettiin korvaamaan aiheuttamansa henkilövahingot rakennusten asukkaille (ilmeisesti sopimuksen perusteella).

Sopimusperusteisen tuotevastuun on siis katsottu olevan voimassa sopimuskumppanien välillä, jolloin suorituksen aiheuttamat seurannaisvahingot muulle omaisuudelle voitaisiin tästä näkökulmasta katsoa kuuluvaksi myös sopimusperusteisen korvausvastuun piiriin, ellei toisin ole sovittu. Tämä tarkoittaisi edelleen sitä, että suorassa sopimussuhteessa sopimusperusteinen tuotevastuu johtaisi hyvin samankaltaiseen vastuuseen kuin edellä kuvattu sopimukseenulkoisen vastuu, elleivät osapuolet ole nimenomaisesti poikenneet siitä sopimuksella. Tällaisessa tilanteessa vastuun tarkasteleminen ensisijaisesti sopimusperusteisten vastuusääntöjen mukaan voisi myös sopimusvastuun ensisijaisuuden¹⁴⁸ vuoksi olla luontevampaa, jolloin samalla välttyttäisiin vastuukonkurrenssiproblematiikaltakin mainitussa suhteessa. Tällaista näkemystä tukee myös se, ettei korkeimman oikeuden tuotevastuutyypissä ratkaisuissa vastuuta ole yleensä nimenomaisesti katsottu tarpeelliseksi kiinnittää juuri vahingonkorvauslakiin tai sopimukseen, vaan korvaus on määrätty kiinnittämättä vastuumuotoon sen tarkemmin huomiota.¹⁴⁹

Erityisesti tätä taustaa vasten voisi olla kuviteltavissa, ettei sopimukseenulkoisia tuotevastuutilanteita välttämättä yhtä todennäköisesti syntyisi suorassa sopimussuhteessa tämän artikkelin tarkoittamalla tavalla, jos sopimusperusteisena vaatimuksena tarkastelu joka tapauksessa johtaisi samankaltaiseen lopputulokseen.¹⁵⁰ Merkittävänä erona sopimukseenulkoisen ja sopimusperusteisen tuotevastuun välisessä tarkastelussa on kuitenkin se, että sopimukseen sisällytetty vastuunrajoitus koskisi lähtökohtaisesti

¹⁴⁷ *Mononen* 2004 s. 83–84.

¹⁴⁸ Ks. *Hemmo* 1998 s. 342–343.

¹⁴⁹ Ks. esim. edellä käsitellyt ratkaisut KKO 1988:30 ja KKO 1984 II 225 sekä KKO 1983 II 33.

¹⁵⁰ Havainto on tätä kautta sopusoinnussa myös *Monosen* 2004 s. 82 ss. kanssa, jonka mukaan sopimukseenulkoisen tuotevastuun ei tulisi kyseeseen sopimuskumppanien välillä.

vain sopimusperusteisen tuotevastuun piirissä aiheutuneita vahinkoja – sopimuksenulkoisen vastuuhan on nimensä mukaisesti sopimuksenulkoista. En kuitenkaan edellä kuvatuista syistä pitäisi perusteltuna edes suorassa sopimussuhteessa päätyä näin suoraviivaiseen johtopäätökseen, sillä tuntuisi luontevalta, että sopimuskumppanit voivat sopimusvapautensa puitteissa sopia siitäkkin, että myös mahdolliset sopimuksenulkoiset vastuut kuuluvat vastuunrajoituksen piiriin tai ovat kokonaan poissuljettuja.

Viime kädessä asiaa lienee joka tapauksessa arvioitava tapauskohtaisesti kyseessä olevien sopimusten ja sopimuksenulkoisten normien muodostaman kokonaisasetelman perusteella. *Vastuuperusteissa* voi nimittäin joka tapauksessa olla eroja riippuen siitä, tarkastellaanko vahinkoa sopimusperusteisten vai sopimuksenulkoisten vastuusääntöjen mukaan. Kuten edellä todettiin, on olennainen ero sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen tuotevastuun välillä se, että sopimusperusteista vastuuta arvioidaan tuotteen *virheellisyyden* eli sopimuksenmukaisen suoritusarvioinnin perusteella, kun taas sopimuksenulkoisessa tuotevastuussa on kyse tuotteen vahinkoja aiheuttavasta ominaisuudesta *sopimuksenulkoisten normien* valossa. Siksi pelkästään se, että tuote on sopimuksen perusteella virheellinen, ei tarkoita sitä, että se olisi sopimuksenulkoisen tuotevastuun periaatteiden tarkoittamalla tavalla puutteellinen, eikä toisaalta tuotteen vahinkoja aiheuttavan ominaisuuden olemassaolo aina tarkoita sitä, että tuote olisi suorassa sopimussuhteessa tarkoitettulla tavalla virheellinen.¹⁵¹ Tähän liittyvään rajanvetoon on rakennusurakan näkökulmasta kiinnitetty huomiota edellä kohdassa 3.2. Lisäksi todistustaakassa, vanhenemisessa ja varallisuusvahinkojen korvattavuudessa on keskeisiä eroja vastuumuotojen välillä.¹⁵² Selvää on siis joka tapauksessa, ettei sopimusperusteista ja sopimuksenulkoista tuotevastuuta voi käytännön vaikutuksiltaan samastaa keskenään, vaikka vastuu sinänsä voisikin syntyä kummankin vastuumuotosääntöjen mukaan samanaikaisesti ja samankaltaisin perustein.

Toinen sopimusperusteiseen tuotevastuuseen läheisesti liittyvä kysymys on tämän artikkelin näkökulmasta tietenkin se, mikä vaikutus sopimusperusteisella tuotevastuulla (tai sen asettamasta lähtöasetelmasta poikkeamisella) olisi välittömän sopimussuhteen ylittävästi. Sopimusperusteinen tuotevastuu voisi edellä kuvatulla tavalla myös välillisessä sopimussuhteessa tarjota oikeussystemaattisesti luontevamman tarkasteluympäristön korvausvastuun arvioimiselle. Tämä ei nähdäkseni kuitenkaan varsinaisesti vaikuttaisi

¹⁵¹ *Mononen* 2004 s. 217, ruotsalaisen oikeuskirjallisuuden osalta ks. myös *Dufwa* 1975 s. 8.

¹⁵² Ks. esim. *Norros* 2015 s. 85–86. Todistustaakka jää kantajalle oikeudenkäymiskaaren 17:1.1:n yleissäännöksen nojalla, jonka mukaan kantajan tulee riita-asiassa näyttää kannettansa tukevat seikat toteen.

sopimuksenulkoisen vastuun olemassaoloon sinänsä, sillä tällainen vastuu on nimensä mukaisesti sopimuksenulkoista.

Todettakoon vielä lopuksi, että vaikka vastuuasettelmat muissa kuin suorissa sopimussuhteissa sinänsä olisivatkin alttiita ”sopimuksesta riippumattomille” vastuille, voidaan viimekätisiin vastuisiin joka tapauksessa vaikuttaa osapuolten välisin (suorin) sopimusvelvoittein. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi sopimukseen kirjattavien takautumisoikeuksien tai edellä viitattujen nimenomaisten kolmannen hyväksi sovittujen ehtojen kautta: esimerkiksi tilaajan tuotevastuuperiaatteella mahdollisesti korvaama vahinko rakennuksen ostajalle voidaan huomioida nimenomaisina takautumisoikeuksina tilaajan sopimuksissa urakoitsijoiden ja suunnittelijoiden kanssa. Esimerkiksi ”knock-for-knock”- ja muut ”indemnity”-tyyppiset ehdot ovat varsinkin laajemman mittakaavan projektisopimuksissa varsin tavallisia. Näiden ehtojen mukaan sopimuksen osapuolet sitoutuvat olemaan vaatimatta toiselta osapuolelta tiettytyyppisiä vahinkoja tai päinvastoin sitoutuvat korvaamaan niitä toiselle osapuolelle. Käytännön vastuutilanteiden kannalta on siis joka tapauksessa syytä ottaa huomioon myös vyörytyksen mahdollisuus sopimussuhteissa.

5.3 Suoritukselle itselleen aiheutuneen vahingon korvaamisesta – KKO 2009:92

Viimeiseksi on perusteellisuuden nimissä syytä vielä lyhyesti tarkastella artikkelin aihepiiriä ratkaisun KKO 2009:92 ja siitä käydyn keskustelun valossa.¹⁵³ Ratkaisussa KKO 2009:92 on sen otsikon perusteella kysymys vahingonkorvauslain soveltamisalasta ja vanhentumisesta. Kyse oli vastuukonkurrenssin edellytysten täyttymisestä, sillä osapuolten keskinäiset sopimussuhteet muodostivat sopimusketjun, jossa veneen valmistaja oli valmistanut veneen ja myynyt sen välikäden kautta loppukäyttäjälle. Veneen valmistaja oli väitetyksi rikkonut tiettyjä turvallisuuteen liittyviä määräyksiä valmistaessaan veneen, joka myöhemmin oli uponnut. Vene oli loppukäyttäjän hallussa, kun se upposi, ja kantajat vaativat valmistajalta korvausta veneen uppoamisesta aiheutuneista vahingoista. Vahinkoja oli aiheutunut sekä veneelle itselleen että sen mukana uponneille varusteille. Vene oli laskettu liikkeelle ennen tuotevastuulain voimaantuloa, joten tuotevastuulaki ei soveltunut tapaukseen.

¹⁵³ Ks. korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2009:92, jota ovat kommentoineet mm. *Norros*, LM 2010 ja *Ståhlberg*, DL 2010.

Tapauksen tosiseikastosta yhdistettynä edellä tässä artikkelissa kuvattuihin vastuumuotoerottelun periaatteisiin on syytä kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Vastaavassa tilanteessa tuotteen muille kuin itselleen aiheuttamia vahinkoja on vakiintuneesti pidetty vahingonkorvausoikeudellisena kysymyksenä. Näin ollen veneessä ollut irtaimisto olisi voitu korvata vahingonkorvauslain nojalla joka tapauksessa, riippumatta tuotevastuulain soveltumisesta.
2. Voimassa olevaa lainsäädäntöä valmistellessa tuotteen itselleen aiheuttamat vahingot (eli tässä uponnut vene) on sen sijaan yleisesti käsitetty sopimusperusteisina vahinkoina – tuotehan on siirtynyt luovutusketjussa vahingon aiheuttajalta vahingon kärsijälle sopimusperusteisesti. Nämä vahingot voidaan nykyisin kuluttajasuhteissa korvata KSL 5 luvun 31 §:n nojalla myös välittömän sopimussuhteen ylittävästi.
3. Kantajien vaatimus olisi siis velvoiteoikeuden yleisten oppien valossa ollut kaksijakoinen: yhtäältä veneessä olleelle irtaimistolle veneen uppoamisesta aiheutuneet vahingot *sopimuksenulkoisena* vaatimuksena, toisaalta veneen itselleen uppoamisellaan aiheuttamat *sopimusperusteiset* vahingot.¹⁵⁴ Sopimusperusteinen vaatimus oli kuitenkin tässä tapauksessa vanhentunut, eikä vahingonkorvauslaki sovellu sopimusperusteisten vahinkojen korvaamiseen. Sopimusvastuun vanhentuminen ei vaikuta vastuumuodon arviointiin.¹⁵⁵ Tämän vuoksi perinteisten sääntöjen valossa olisi vaikuttanut siltä, että veneen itselleen aiheuttamien vahinkojen korvaaminen ei olisi tullut kysymykseen.

Korkein oikeus ei mainitussa tapauksessa varsinaisesti ratkaissut asiaa, vaan palautti asian kärjäoikeuteen. Ratkaisun perustelujen kohdassa 19 viitataan kuitenkin selvästi siihen, että korkeimman oikeuden mukaan kantajien vaatimukseen perustuvaa korvausvastuuta tulisi arvioida vahingonkorvauslain mukaan. Perusteluissa ei erotella vastuun määräytymistä veneen itsensä ja sen mukana uponneen irtaimiston osalta. Mainitun kohdan mukaan ”se seikka, että Marko ja Juha-Petri P ja Tarja L olivat hankkineet veneen kaupalla sen aiemmalta omistajalta, joka puolestaan oli ostanut veneen sen valmistaneelta Marinolta, [ei] sinänsä ole esteenä heidän kanteensa hyväksymiselle vahingonkorvauslain nojalla, mikäli sanotun lain korvausvastuuta koskevat edellytykset täyttyvät”. Korkein

¹⁵⁴ Toisaalta pohjoismaisella tasolla on käyty keskustelua siitä, onko suoritukselle ja muulle omaisuudelle aiheutunutta vahinkoa kuitenkin aina tarpeen erotella. Tästä ks. *Norros LM 2010 s. 440 av. 24* ja *Dufwa 1975 s. 61–64*. Lähtökohtana Suomessa on kuitenkin edellä selostettu erottelu mainitun kahden vahinkolajin välillä.

¹⁵⁵ *Norros 2015 s. 86*.

oikeus ei siis arvioinut asiaa sopimusperusteisten sääntöjen mukaan, vaikka korvausvaatimuksen kohteena oli sopimukseen perustuvan luovutusketjun kohteena oleva omaisuus.

Tältä osin ratkaisu onkin herättänyt oikeuskirjallisuudessa keskustelua.¹⁵⁶ Kuten edellä on jo perusteellisesti esitetty, ei oikeuskirjallisuudessa yleisesti ottaen ole pidetty poissuljettuna, että vahingonkorvauslain säännökset tulisivat sopimuksen sijaan sovellettavaksi, jos saman vahingon korvaamiseen voidaan soveltaa rinnakkaisia korvaussäännöstöjä. Yleisten tuotevastuusääntöjen valossa olisi kuitenkin vaikuttanut siltä, että veneen itselleen aiheuttamien vahinkojen korvaaminen ei tule kysymykseen vahingonkorvauslain nojalla, sillä tällaiset vahingot on perinteisesti mielletty sopimusperusteisiksi kaikissa tuotevastuutilanteissa. Tähän viitataan myös eri mieltä olevan jäsenen lausunnossa: vahingonkorvauslain soveltaminen tilanteeseen, joka on voimassa olevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa selvästi luokiteltu sopimusoikeudelliseksi, merkitsisi vahingonkorvauslain soveltamisalan uudenlaista tulkintaa.¹⁵⁷

Norros on ratkaisun KKO 2009:92 vahingonkorvauslain soveltamisalaa koskevan tulkinnan osalta luonnehtinut ratkaisua ”paradoksaaliseksi” viitaten siihen, että ratkaisussa suhtaudutaan hyvin pidättyvästi sopimusvastuun henkilöllisen soveltamisalan laajentumiseen,¹⁵⁸ vaikka sopimusperusteisen vaatimuksen hyväksyminen deliktiperusteisesti johtaa käytännössä paljon laajempaan ja sopimusehdot kokonaan sivuuttavaan kaksiasianosaissuhteen laajennukseen.¹⁵⁹ Sisäiseen ristiriitaan on kiinnittänyt huomiota myös Ståhlberg, joka ei kuitenkaan tunnu suhtautuvan ratkaisuun yhtä kriittisesti kuin Norros. Ståhlberg pitää ratkaisua vahingonkorvauslain soveltamisalaa johdonmukaisesti täsmentävänä verrattuna aiempiin ratkaisuihin, joissa sen sijaan on keskitytty enemmän vahingonkorvauslain soveltamisen käytännön seurauksiin.¹⁶⁰ Mielipiteiden jakajana mainitun ratkaisun suhteen tuntuukin olevan se, ettei käytännön seurauksiin eli reaaliin perusteisiin – jotka olisivat omiaan puoltamaan sopimusvastuuta kuvatunlaisissa tilanteissa – ole ratkaisussa kiinnitetty juuri lainkaan huomiota, vaan korkein oikeus vaikuttaa pitäytyneen tiukasti muodollisissa perusteissa.¹⁶¹

¹⁵⁶ Ks. esim. *Norros* LM 2010 s. 441–442 ja *Ståhlberg*, DL 2010 s. 532.

¹⁵⁷ Muilta kuin tuotteelle itselleen aiheutuneen vahingon osalta mielipiteeltään eriyvä jäsen oli enemmistön lopputuloksen kannalla.

¹⁵⁸ Ratkaisussa käsiteltiin myös välittömän sopimussuhteen ylittävää vastuuta, joka ei siis kuitenkaan tullut kysymykseen sillä suoraviivaisella perustelulla, että ”sopimusperusteiseen vastuuseen voi yleensä vedota vain sopimuksen osapuoli”.

¹⁵⁹ *Norros*, LM 2010 s. 442.

¹⁶⁰ *Ståhlberg*, DL 2010 s. 526 ja 530.

¹⁶¹ Ks. esim. *Norros*, LM 2010 s. 441–442 ja *Ståhlberg*, DL 2010 s. 532.

Reaalisten argumenttien painoarvo onkin suurimmillaan tilanteissa, jotka ovat hankalasti jäsennettävissä velvoiteoikeuden perinteisen systematiikan kannalta.¹⁶² Voi syntyä tilanteita, joissa tiukka pitäytyminen vastuumuotojen välisessä erottelussa ei johda järkevään lopputulokseen. Jos tällaisessa tilanteessa reaaliset perusteet ovat riittävän vahvat, voidaan päätyä vastuumuotoerottelusta poikkeamiseen.¹⁶³ Käsillä olevassa tapauksessa oli kyse vastuumuotojen konkurrenssin edellytysten täyttymisestä, mikä perustellusti lukeutuu oikeussystemaattisesti hankalasti jäsennettävissä olevien kysymysten joukkoon. Olennaista olisi tässä yhteydessä kuitenkin tarkastella sitä, miten ja miksi vastuukonkurrenssin edellytykset voisivat täytyä myös veneen itsensä osalta, kun perinteisesti on katsottu, että edellytykset pääsääntöisesti täytyisivät vain muun kuin suorituksen itselleen aiheuttamien vahinkojen osalta.

Ratkaisun KKO 2009:92 tarkastelun kohteena olevat normit olivat tuoteturvallisuuslain (914/1986) määräyksiin perustuvia turvallisuusvaatimuksia, yhteispohjoismaisen venenormiston (Nordisk båtstandard, NBS 1983) veneiden turvallisuutta koskevia määräyksiä, ja veneliikenneasetuksen mukaisen turvallisuusvaatimuksen kaltaisia yleisiä tuotteen turvallisuusedellytyksiä. Nämä velvoitteet eivät sinänsä ole sopimuksenvaraisia, mutta niiden rikkomisen varalta ei myöskään ole erikseen säädetty korvausvastuusta. Vahingonkorvauslain soveltamiselle ei siis sinänsä olisi estettä, ellei vastuu perustuisi sopimukseen. Ratkaisun perustelujen 13 kohdassa näitä velvoitteita luonnehditaan sellaisiksi, että ”ne koskevat lähtökohtaisesti kaikkia kunkin normin tai järjestelmän soveltamisalaan kuuluvia hyödyketyyppejä ja niiden tarkoituksena on suojata kenen tahansa hyödykkeen omistajan tai käyttäjän etuja”.

Jos korkeimman oikeuden perusteluista on pääteltävissä, että myös veneen itselleen aiheuttamat vahingot tulisivat korvattavaksi vahingonkorvauslain nojalla sopimuksesta riippumattomien velvollisuuksien rikkomisen vuoksi, lienee seuraavaksi arvioitava turvallisuuspuutteen merkitystä asiassa. Olennainen kysymys on, missä määrin tuotevastuuteema voidaan pitää vain kyseessä olevan tapauksen erityispiirteenä. Oikeuskirjallisuudessa on nimittäin esiintynyt kannanottoja, joiden mukaan tällainen korvausvastuu

¹⁶² *Norros*, LM 2008 s. 654.

¹⁶³ Vastuumuotoerottelussa ehdoton pitäytyminen oikeussuhteen reaalisuuteen huomiota kiinnittämättä on saanut osakseen kritiikkiä oikeuskirjallisuudessa: ks. esim. *Hemmo* 1998 s. 197–198, rakennusurakan näkökulmasta *Laine* 1993 s. 245, ja sopimusketjujen osalta laajasti *Norros* 2007. *Pöyhönen* 2000 s. XVII on esimerkiksi ehdottanut oikeustoimien tarkastelemista projekteina, joissa keskeistä merkitystä annetaan useista toimista muodostuvalle kokonaisuudelle ja niille tavoitteille, jotka projektin taustalla ovat. Oikeuskäytännöstä ks. esim. ratkaisut KKO 1980 II 70, KKO 1992:3, KKO 1992:165 ja KKO 1999:19.

voisi tulla kysymykseen lähinnä tuotevastuutilanteissa.¹⁶⁴ Korkeimman oikeuden perusteluista asia ei kuitenkaan käy ilmi yksiselitteisesti. Toisaalta voitaneen huomauttaa, etteivät tuotevastuutilanteetkaan edellä kuvatulla tavalla välttämättä ole sidottuja pelkästään turvallisuuspuutteisiin.

Vastaavantyyppistä turvallisuusliitännäistä keskustelua myös suorituksen itselleen aiheuttamien vahinkojen osalta on esiintynyt myös pohjoismaisella tasolla. Ruotsin HD:n ratkaisussa NJA 2007 s. 758 on nimenomaisesti viitattu turvallisuustekijöiden ratkaisevaan merkitykseen: ratkaisussa torjuttiin sopimuksenulkoisen vastuun mahdollisuus tilaajan ja aliurakoitsijan välillä, mutta todettiin samalla, että vastuu olisi sopimuksenulkoisin perustein saattanut tulla kysymykseen, jos vahingon olisi voitu katsoa aiheutuneen (esimerkiksi) olennaisesta turvallisuuteen liittyvästä puutteesta.¹⁶⁵ Vastaavasti esimerkiksi ratkaisussa NJA 1986 s. 712 vastuu sopimusketjun alemman suoritusportaan ja loppukäyttäjän välillä tuli kyseeseen sopimuksenulkoisin perustein, kun satamanosturin ylikuormilmaisoin oli sillä tavalla puutteellinen, että se aiheutti riskin sekä henkilövahingoista että merkittävistä esinevahingoista. Tässä tapauksessa korvattavaksi tuli myös satamanosturille itselleen aiheutunut vahinko.

Kuten edellä on perusteellisesti selvitetty, rakennusalalle mainittu tema on olennainen ensinnäkin siksi, että ensi katsannossa ”sopimuksesta riippumattomia” velvollisuuksia on rakennusurakassa paljon. Koska tällaisia velvoitteita lienee olemassa myös muuten kuin tuotteen turvallisuuspuutteita koskevissa kysymyksissä, ei sekään, että oikeusohjeen vaikutus mahdollisesti rajoittuisikin pelkkään tuotevastuu- tai turvallisuusteemaan, välttämättä poista sen aiheuttamia vaikutuksia käytännössä. Valtaosa rakennusmääräyksistähän palvelee jollakin tavoin juuri turvallista rakentamista. Selvien rakennusturvallisuusmääräysten rikkomisen lisäksi turvallisuuteen enemmän tai vähemmän välillisesti liittyviä puutteita voi edellä kuvatusti aiheutua myös merkitykseltään vähäisemmiltä vaikuttavien määräysten rikkomisesta. Jos tällaisessa tilanteessa myös suorituksen itselleen aiheuttamat vahingot voitaisiin korvata vahingonkorvauslain nojalla, voisi aiheutua merkittäviä kollisioita esimerkiksi sopimusmääräysten ja erityisesti vastuunrajoitusten näkökulmasta.¹⁶⁶ Norroksen sanoja lainaten rakennusurakoihin muodostuisi ns. sopimuksista riippumaton kestävyystakuu.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Ks. esim. *Ståhlberg*, DL 2010 s. 532.

¹⁶⁵ Edellä kuvatusti ratkaisussa annettiin toisaalta painoarvoa myös tilaajan ja pääurakoitsijan välisille vastuunrajoitusehdolle, jotka ilmeisesti myös vaikuttivat ratkaisun lopputulokseen.

¹⁶⁶ Rakennussuunnittelun näkökulmasta vastaavan ongelmayhteyden pohdintaa ks. *Lehtonen*, BLF 2013 luku 5.3.

¹⁶⁷ *Norros*, LM 2010 s. 440, ja Komiteamietintö 1978:19, Tuotevastuukomitean mietintö,

Tässä voidaan huomata ratkaisun KKO 2009:92 yhteys vastaavasti vastuumuotoerotteluaihepiiriä käsittelevään ratkaisuun KKO 2008:31. Ratkaisussa oli käsiteltävänä sopimusketjumainen tilanne, jossa sopimukseen perustuvan luovutusketjun loppukäyttäjälle oli aiheutunut vahinkoa siitä, ettei luovutusketjussa osapuolelta toiselle siirtynyt asuinrakennus ollut vastannut sopimusta. Korkeimman oikeuden mukaan korvausvastuuta vahingon kärsijöitä kohtaan ei voitu tässä asiassa perustaa vahingonkorvauslakiin siksi, että ”kantajina olleiden henkilöiden korvausvaatimus perustui *pelkästään* siihen, että vastaajana ollut rakennusliike [...] oli rakennusliikkeen ja asunto-osakeyhtiön välillä solmitussa laskutyösopimuksessa tarkoitettuna urakoitsijana täyttänyt *sopimuksenmukaisen rakentamisvelvoitteen virheellisesti*” (kursivointi tässä).¹⁶⁸ Korkein oikeus katsoi tämän vuoksi, ettei vahingonkorvauslakiin nojautuville korvausvaatimuksille ollut lain mukaista perustetta. Saarnilehdon tavoin voidaan huomauttaa, ettei asianosaisten oikeudellinen arviointi sinänsä sido tuomioistuinta, vaan tuomioistuin voi soveltaa tapaukseen ”oikeita” normeja siitä riippumatta, ovatko asianosaiset juuri näihin normeihin vedonneet.¹⁶⁹ Näin ollen siitä riippumatta, ovatko asianosaiset vedonneet sopimusperusteiseen vai sopimuksenulkoiseen vastuuseen, on kummankin vastuumuodon soveltaminen ollut mahdollista, jolloin keskeinen huomio ratkaisuun liittyen on tämän artikkelin ongelmayhteyden näkökulmasta se, ettei tilanteeseen siitä huolimatta sovellettu vahingonkorvauslakia.

Siltä osin kuin ratkaisun KKO 2009:92 perusteluiden voitaisiin katsoa viittaavan mahdollisuuteen soveltaa vahingonkorvauslakia myös suoritukseen itseensä, on kyseessä joka tapauksessa yksittäinen ratkaisu. Yksittäisen ratkaisun perusteella ei vielä voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä tulkintalinjan muuttumisesta, vaan ulottuvuus voimassa olevan oikeuden tulkintaan riippuu siitä, missä määrin ratkaisu on riippunut tapauksen erityispiirteistä ja missä määrin se heijastaa KKO:n yleisempää tulkintalinjaa vahingonkorvauslain soveltamisalasta.¹⁷⁰ Lisäksi se, mitä ratkaisusta varmuudella voidaan päätellä, ei toisaalta välttämättä edes ole ristiriidassa aiemman tulkintalinjan kanssa. Vahingonkorvauslain soveltamisen näkökulmastahan korkein oikeus totesi vain, että se seikka, että vene oli sopimukseen perustuvan luovutusketjun kohteena siirtynyt kantajille, ei *sinänsä* ole esteenä kanteen hyväksymiselle vahingonkorvauslain no-

Helsinki, 1978 s. 18.

¹⁶⁸ KKO 2009:92, perustelujen kohta 8.

¹⁶⁹ Ks. esim. *Saarnilehto*, DL 2009 s. 352 ja tämän viittaamat ratkaisut KKO 2003:131 ja KKO 2001:136.

¹⁷⁰ Vastaavasti kaksiasianosaissuhteen laajenemisen ja siihen liittyvän tietynasteisen legalismin osalta *Norros*, LM 2010 s. 443 s.

jalla, mikäli sanotun lain korvausvastuuta koskevat edellytykset täyttyvät. Vahingonkorvauslain mukaisen korvausvastuun edellytyksethän eivät kuitenkaan välttämättä täytyisi veneen itsensä osalta, koska vastuu veneelle itselleen aiheuttamista vahingoista *perustuu sopimukseen*. Vahingonkorvauslain mukaiset korvausvastuun edellytykset veneen mukana uponneesta irtaimistosta sen sijaan saattaisivat täytyä siitä huolimatta, että vene oli hankittu sopimusketjun kautta, sillä vastuu niiden vahingoittumisesta ei *perustuisi sopimukseen*. Kuten tässäkin artikkelissa on esitetty, on tällainen vahingonkorvauslain mukainen vastuu sopusoinnussa sekä aiemman oikeuskäytännön että oikeuskirjallisuuden kanssa.

6 KOKOAVIA NÄKÖKOHTIA

Rakennusurakassa voi osapuolten sopimusperusteisista vastuurelaatioista huolimatta syntyä rakentamiseen liittyvien normien rikkomisen perusteella myös sellaisia vahinkoja, joita voidaan pitää sopimuksenulkoisina. Vahingonkorvauslain mukainen korvausvastuu tällaisista vahingoista edellyttää kuitenkin sitä, että vastuu voidaan perustaa muuhun kuin sopimukseen, ja sitä, ettei vastuuta ole modifioitu osapuolten välisellä sopimuksella. Mikä tahansa sopimuksenulkoisen normin rikkominen ei myöskään voi muodostaa vahingonkorvauslakiin perustuvaa korvausvastuuta rakennusurakan osapuolille, sillä kaikilla sopimuksenulkoisilla normeilla ei välttämättä ole juuri aiheutuneiden vahinkojen ehkäisemiseen kohdistuvaa suojatarkoitusta. Rakentamiseen liittyvien määräysten tarkoituksperiä arvioitaessa voitaneen yleisesti ottaen ainakin rakennusturvallisuuteen liittyvien määräysten osalta päätyä siihen, että henkilöiden ja tiettyssä määrin myös omaisuuden suojaaminen on kuulunut normien suojatarkoitukseen.

Olennainen kysymys käytännön vastuutilanteiden näkökulmasta on toisaalta se, miten artikkelissa käsiteltyyn sopimuksenulkoiseen korvausvastuuseen voidaan vaikuttaa osapuolten välisin sopimuksin. Mikäli osapuolten keskinäisistä sopimussuhteista ei aiheudu vahingonkorvauslakiin perustuvalla vastuulla esteitä, muodostuu keskeiseksi kysymykseksi se, mikä missäkin rakennusurakkaan liittyvässä vastuutilanteessa on sopimusperusteista ja mikä sopimuksenulkoista vahinkoa: tuotevastuuanalogialla voidaan puhua siitä, mikä on suorituksen itselleen aiheuttamaa vahinkoa ja mikä suorituksen aiheuttamista vahingoista puolestaan kohdistuu muuhun omaisuuteen. Sikäli kuin vahinko ilmenee suorituksessa, se nimittäin kuuluu sopimusvastuun piiriin. Tämän vuoksi esimerkiksi urakoitsijan ja raken-

nuksen käyttäjän välisessä suhteessa rakennukselle aiheutuneet vahingot eivät lähtökohtaisesti kuulu sopimuksenulkoisen korvausvastuun piiriin. Rakennuksessa sijaitseva irtaimisto ja sellainen kiinteä kalusto, joka on hankittu muun järjestelyn kuin urakoitsija–tilaaja–käyttäjä–ketjun kautta, voisi sen sijaan olla ”muuta omaisuutta”.

Sopimuskumppaneiden välillä sopimuksenulkoisten vahinkojen korvattavuus vaikuttaa kuitenkin käytännössä epätodennäköiseltä siksi, että vaikka velvollisuus *noudattaa* jotakin normia olisikin sopimuksesta riippumatonta, on velvollisuus *korvata* tietyille taholle tämän velvollisuuden rikkomisesta aiheutunut vahinko yleensä velvoite, jota on modifioitu tai jota ainakin voidaan modifioida sopimuksella. Kaksiasianosaissuhteessa lähtökohtana on sopimusvapaus, ja jos erityislaissa ei määrätä nimenomaisesti ja pakottavasta korvausvastuusta, voivat sopijapuolet keskinäisessä suhteessaan poiketa myös sopimuksenulkoisesta korvausvastuusta. Suorassa sopimuksessa vahingonkorvauslakiin perustuvan korvausvastuun mahdollisuus voidaankin sulkea pois nimenomaisin sopimusmääräyksin. Muissa kuin suorissa sopimussuhteissa vaikuttaa sen sijaan siltä, että tietyntyyppiset vahingot voidaan rakennusurakan osapuolten välisissä suhteissa katsoa lähtökohtaisesti sopimuksenulkoisiksi. Tällaisia vahinkoja ovat esimerkiksi henkilövahingot ja sellaiset esinevahingot, jotka eivät kohdistu omaisuuteen, joka on siirtynyt sopimukseen perustuvan luovutusketjun välityksellä vahingonkäräjälle, ja joiden ehkäisemiseen rikutulla normilla on tähdätty. Tällainen vastuu kuitenkin edellyttää, ettei vahingonkäräjä ole omasta puolestaan nimenomaisesti luopunut aiheutuneisiin vahinkoihin perustuvasta vastuusta vahingon aiheuttajaan nähden sopimalla asiasta ”kolmannen hyväksi” tai muilla nimenomaisilla sopimusmääräyksillä.

Keskeiseksi kysymykseksi sopimuksenulkoisen vastuun soveltumisen näkökulmasta rakennusurakan vastuurelaatioissa nouseekin siten rikotun normin suojatarkoituksen ja muiden korvausvastuun edellytysten täyttymisen lisäksi sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen vastuun välinen rajapinta kussakin tilanteessa. Koska sopimusvastuun ulottuvuus voi tältä osin käytännössä riippua esimerkiksi vastuunrajoitusehtojen tapauskohtaisista sanamuodoista ja osapuolten yhteisestä tarkoituksesta, ei asiasta voi esittää pitkälle meneviä yleistyksiä. On kuitenkin syytä pitää mielessä, ettei sopimuksenulkoisen vastuun rakennusurakan osapuolten välillä ole poissuljettu mahdollisuus – varsinkaan muissa kuin suorissa sopimussuhteissa.

LÄHDELUETTELO

- Andersson, Håkan:* Skyddsändamål och adekvans. Iustus Förlag, Göteborg 1993.
- Bengtsson, Bertil:* Om ansvarsförsäkring i kontraktsförhållanden I. Den skadeståndsrättsliga bakgrunden. Försäkringsjuridiska Föreningen, Stockholm 1960.
- Bengtsson, Bertil, – Ullman, Harald:* Det nya produktansvaret. 3 uppl. Iustus Förlag, Uppsala 2001.
- Dufwa, Bill:* Produktansvar. Försäkringsbranchens Serviceaktiobolags Förlag, Stockholm 1975.
- Gonard, Bernhard:* Forholdet mellem Erstatningsregler i og uden for Kontraktsforhold. Thomson Reuters, København 1958.
- Hakulinen, Y. J.:* Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. Toinen laajennettu painos. Kirjayhtymä, Helsinki 1965.
- Halila, Heikki, – Tarasti, Lauri:* Yhdistysoikeus. Talentum, Helsinki 2011.
- Hallberg, Pekka – Haapanala, Auvo – Koljonen, Ritva – Ranta, Hannu:* Maankäyttö- ja rakennuslaki. Talentum, Helsinki 2006.
- Hellner, Jan – Johansson, Svante:* Skadeståndsrätt. 6 uppl. Nordstedts Juridik, Stockholm 2002.
- Hemmo, Mika:* Sopimus ja delikti – Tutkimus vahingonkorvausoikeuden vastuumuodoista. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1998.
- Hemmo, Mika:* Vahingonkorvausoikeuden oppikirja. WSOY Lakitieto, Helsinki 2002.
- Hemmo, Mika:* Sopimusoireus I. 2. uud. p. Talentum, Helsinki 2003.
- Hemmo, Mika:* Sopimusoireus III. Talentum, Helsinki 2005. (*Hemmo* 2005a)
- Hemmo, Mika:* Vahingonkorvausoikeus. WSOY, Helsinki 2005. (*Hemmo* 2005b)
- Hemmo, Mika:* Sopimusoireus II. 2. uud. p. Talentum, Helsinki 2011. (Muuttamaton uutintapainos vuonna 2003 julkaistusta teoksesta.)
- af Hällström, Esbjörn – Ijäs, Hannu – Laasonen, Jussi:* Vastuuvakuutus. 3. uudistettu painos. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy FINVA, Helsinki 2014.
- Kaisto, Janne:* Oikeustoimiopin perusteet. Kauppakamari, Helsinki 2015.
- Kivivuori, Antti:* Vahingonkorvauslain soveltamisala. DL 1975 s. 266–276.
- Laine, Juha:* Rakennusvirheistä. Rakennustieto Oy, Helsinki 1993.
- Lehtonen, Katja:* Pääsuunnittelijan vastuu erityissuunnittelijaa kohtaan rakennuttajavetoisessa jaetussa suunnittelussa. Teoksessa Ville Pönkä – Daria Kozłowska-Rautiainen (toim.): Business Law Forum 2013. Kauppakamari, Helsinki 2013, s. 49–119.
- Liuksiala, Aaro:* Rakennussopimukset – käytännön käsikirja. Rakennustieto Oy, Helsinki 2004.
- Madsen, Palle Bo:* Privat retsstiftelse – om kontrakt og delikt. TfR 1986 s. 597–626.
- Markesinis, B. S.:* A comparative introduction to the German law of torts. Clarendon Press, Oxford 1994.
- Mononen, Marko:* Yritysten välinen tuotevastuu. Talentum, Helsinki 2004.
- Määttä, Jari:* Urheilija ja tuotevastuu. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja – Urheiluoikeuden sarja 17, Turku 2007.
- Norros, Olli:* Asiantuntijan vastuu sivullista kohtaan. DL 2007 s. 699–719. (*Norros*, DL 2007)

- Norros, Olli*: Vastuu sopimusketjussa. WSOYpro, Helsinki 2007. (*Norros* 2007)
- Norros, Olli*: KKO 2008:31 – Voiko urakoitsija joutua vastuuseen yli välittömän sopimus-suhteen? LM 2008 s. 644–671.
- Norros, Olli*: KKO 2009:92 – Valmistajan vastuu veneen vahingoittumisesta. LM 2010 s. 432–448.
- Norros, Olli*: Velvoiteoikeus. Sanoma Pro, Helsinki 2012.
- Norros, Olli*: Vahingonkorvausvelan vanhentuminen. Talentum, Helsinki 2015.
- Pulkkinen, Kimmo*: Tuotevastuu. Tampereen yliopisto, Tampere 1985.
- Pöyhönen, Juha*: Uusi varallisuusoikeus. Talentum, Helsinki 2000.
- Rudanko, Matti*: Rakennustyön vastaavan työnjohtajan vastuusta. LM 1988 s. 361–389.
- Saarnilehto, Ari*: Osakeyhtiölain mukainen korvausvastuu ja rinnakkaisperiaate. Julkaistu Edilexissä 9.4.2009. Edilex, 2007. Julkaistu aiemmin teoksessa Ari Saarnilehto (toim.): Yhtiöoikeudellisia kirjoituksia VI. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, Turku 2007.
- Saarnilehto, Ari*: KKO 2008:31 ja eri korvausjärjestelmät. DL 2009 s. 351–363.
- Saarnilehto, Ari*: Vahingonkorvauslaki: käytännön kommentaari. Edita, Helsinki 2010.
- Savela, Ari*: Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. Talentum, Helsinki 2006.
- Saxén, Hans*: Skadeståndsrätt. Åbo akademi, Turku 1975.
- Stapleton, Jane*: Duty of Care: Peripheral Parties and Alternative Opportunities for Deterrence. Law Quarterly Review 1995 s. 301–345.
- Ståhlberg, Pauli*: Tuotevastuusta kuluttajansuojalaissa. DL 1999 s. 165–168.
- Ståhlberg, Pauli*: Vahingonkorvaus – Vahingonkorvauslain soveltamisala – Saamisen vanhentuminen (D: S2007/513, T: 2574, KKO: 2009:92). DL 2010 s. 515–534.
- Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha*: Suomen vahingonkorvausoikeus. Talentum, Helsinki 2013.
- Tørum, Amund Bjøranger*: Direktkrav ved kjøp, tilvirkning og enterprise – formuerettslige analyser i komparativ belysning. University of Bergen, Bergen 2006.
- Ussing, Henry*: Erstatningsret. Juristforbundets Forlag, Köpenhamn 1962.
- Wilhelmsson, Thomas – Rudanko, Matti*: Tuotevastuu. Talentum, Helsinki 2004.
- Wuolijoki, Sakari*: Pankin neuvontavastuu. Lakimiesliiton kustannus, Jyväskylä 2009.
- Ylöstalo, Matti*: Vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n tulkintaa. LM 1975 s. 238–243.
- Zimmermann, Reinhard*: The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition. Oxford University Press, Oxford 1996.

Virallisaineisto

- Hallituksen esitys eduskunnalle vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi, HE 187/1973 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle tuotevastuulaiksi, HE 119/1989 vp.
- Komiteamietintö 1978:19, Tuotevastuukomitean mietintö
- Rakennustyön turvallisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen perustelumuistio, sosi-aali- ja terveystieteiden ministeriö, päivätty 11.2.2009

OIKEUSTAPAUKSET

Korkein oikeus

KKO 1924 t. 243
KKO 1936 II 351
KKO 1939 II 334
KKO 1947 II 103
KKO 1950 II 102
KKO 1964 II 120
KKO 1967 II 1
KKO 1969 II 40
KKO 1973 II 84
KKO 1978 II 149
KKO 1980 II 70
KKO 1982 II 103
KKO 1982 II 35
KKO 1983 II 120
KKO 1983 II 33
KKO 1983 II 33
KKO 19.12.1983 / 1983-II-178
KKO 1984 II 225
KKO 1984 II 225
KKO 1985 II 51
KKO 1988:30
KKO 1988:70
KKO 1992:165
KKO 1992:166
KKO 1992:178
KKO 1992:3
KKO 1992:44
KKO 21.12.1994
KKO 1997:49
KKO 1998:27
KKO 1998:57
KKO 1999:19
KKO 2001:128
KKO 2001:136
KKO 2003:131
KKO 2005:66
KKO 2005:105
KKO 2005:141
KKO 2008:31
KKO 2008:62

KKO 2009:81
KKO 2009:92
KKO 2012:36
KKO 2013:33
KKO 2014:61

Ruotsin HD

NJA 1945 s. 676
NJA 1949 s. 664
NJA 1968 s. 285
NJA 1976 s. 458
NJA 1986 s. 712
NJA 2007 s. 758

TORT LIABILITY BETWEEN PARTIES OF A CONSTRUCTION PROJECT

The article discusses the applicability of the Tort Liability Act (412/1974, the “Act”) between parties to a construction project. Pursuant to Section 1 of Chapter 1 of the Act, the Act applies generally to *liability for damages* except “damages under contract”, unless otherwise provided by law, meaning that, generally, a contract prevails over the Act. The main issue preventing the application of the Act within construction projects is that most obligations within the project are contractual in nature, meaning that the basis for the existence of such obligations is closely connected to the existence of the contract. Thus, a breach of a non-contractual obligation usually simultaneously comprises a contractual breach. The interface between contractual liability and tort liability is nevertheless somewhat unclear in certain circumstances, especially when the basis for the liability may simultaneously have both contractual and non-contractual aspects. The article discusses these interfaces between contractual and non-contractual liability, i.e. circumstances in which liability may be based on the Act despite the existence of certain contractual features between the parties.

The article concludes that, in general, breaching non-contractual obligations in construction projects may indeed form a legitimate basis for liability under the Act, even if the breach simultaneously comprises a contractual breach. This requires, however, that (1) said non-contractual obligations are truly independent of contractual obligations, i.e. that they apply to all construction activity independent of the content of the applicable construction contract, and that (2) the liability for breaching such obligation has not been validly modified or deviated from in the relevant contracts. The first requirement is fulfilled when a contractual breach simultaneously comprises a breach of a non-contractual obligation, such as norms, standards or regulations set out by authorities. Such non-contractual obligations are quite common in construction, since the quality of construction is quite heavily regulated. As concerns the second requirement, it is noteworthy that due to the freedom of contract, even if the *obligation itself* may be non-discretionary, the *liability* for breaching such non-discretionary obligations is discretionary between the parties to the contract. Therefore, liability pursuant to the Act can be excluded between direct contractual parties. A difficult question is, however, the extent to which (if at all) such waivers or deviations extend to parties to the project which are not direct parties to such contracts but are only intertwined by chains of contracts. Also, it is unclear whether the contractual parties should expressly waive all

liability under the Act for such liability to be excluded in all circumstances, or whether the issue is determined on a case-by-case basis depending on the wording of the contract.

Finally, it should also be noted that even if the liability itself would not automatically be excluded by the mere existence of the contractual features between the parties, there are also several other preconditions for the application of liability under the Act. For example, the obligation with which the party has failed to comply shall have been imposed for the purpose of preventing such damages which the breach has caused. Since most non-contractual obligations within construction are enacted for health and safety purposes, most damages caused to persons or property should fulfill this criteria. Again, explicit indemnities and waivers in the contract may generally exclude this liability, since liability pursuant to the contract supersedes liability pursuant to the Act. However, as stated above, the significance of explicit wording in this respect is unclear. In any event, the parties to a construction project should, in practice, be able to exclude such liability by mutual waivers and indemnities that are back-to-back throughout the supply chains. Without such explicit provisions, and especially in indirect contractual relations, the possibility for liability under the Act may certainly not be excluded in all circumstances.